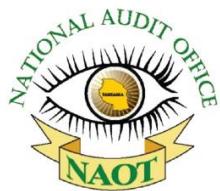

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

RIPOTI YA MWAKA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22

UKAGUZI WA MIFUMO YA TEHAMA

UDHIBITI WA JUMLA WA TEKNOLOJIA YA HABARI

UDHIBITI KATIKA MIFUMO YA TEHAMA

USIMAMIZI WA MIRADI YA TEHAMA

UFANISI WA UTENDAJI WA MAMLAKA YA SERIKALI MTANDAO

UKAGUZI WA MIFUMO YA TEHAMA

MACHI
2023

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Audit House, 4 Barabara ya Ukaguzi, S.L.P. 950, 41104 Tambukareti, Dodoma. Simu ya upemo "Ukaguzi" Simu: +255 (026) 2161200

Nukushi: +255 (026) 2117527; Barua pepe: ocag@ao.tz Tovuti: www.nao.go.tz

Unapojibu tafadhalri rejea:

Kumb. Na. CGA.319/421/01B

29 Machi 2023

Mh. Samia Suluhu Hassan,
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania,
Ikulu,
S.L.P. 1102
1 Barabara ya Julius Nyerere,
Chamwino,
40400 DODOMA.

**YAH: KUWASILISHA RIPOTI YA MWAKA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU
WA HESABU ZA SERIKALI KUHUSU UKAGUZI WA MIFUMO YA TEHAMA KWA
MWAKA WA FEDHA 2021/22**

Kwa mujibu wa Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, na Kifungu cha 34 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma, Sura ya 418 (iliyorekebishwa mwaka 2021), ninayo furaha kuwasilisha kwenu Ripoti yangu ya Mwaka kuhusu ukaguzi wa Mifumo ya TEHAMA kwa mwaka 2021/22.

Natanguliza shukurani zangu kwa kuendelea kuniunga mkono katika kutekeleza majukumu yangu kama Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Naomba kuwasilisha,

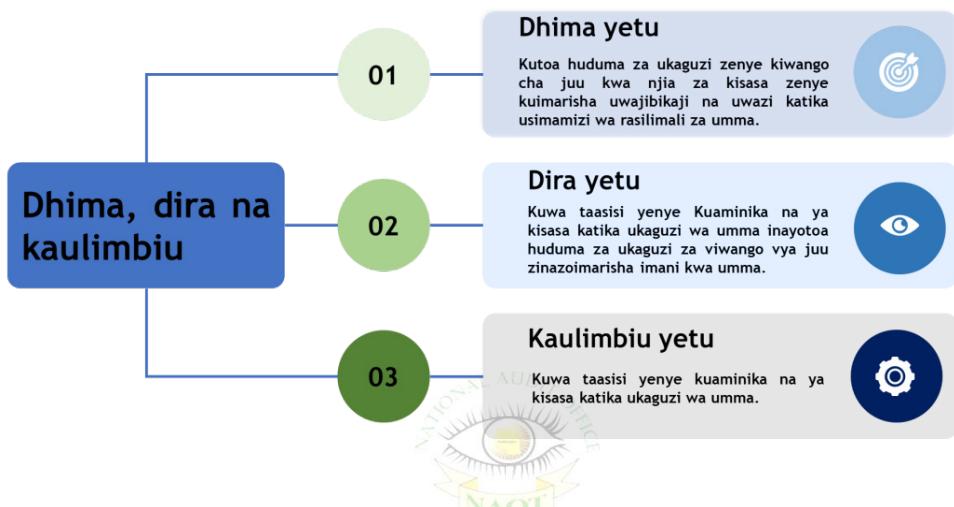
Charles E. Kichere

**MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU NA HESABU ZA SERIKALI
Jamhuri ya Muungano wa Tanzania**

Kuhusu Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi

Mamlaka na majukumu ya kisheria ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu yameelezwa katika Kifungu cha 143 cha Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977 na Sehemu ya 10 (1) ya Sheria ya Ukaguzi wa Umma, sura ya 418.

Kufanya kazi kwa uhuru na bila upendeleo

Sisi ni taasisi ya umma isiyio na upendeleo, inayotoa huduma za ukaguzi wa hali ya juu kwa wateja wetu kwa njia isiyio na upendeleo.

Kufanya kazi kwa ushirikiano

Tunathamini na kufanya kazi kwa kushirikiana na wadau wa ndani na nje.

Kufanya kazi kwa kuzingatia matokeo

Tunazingatia katika kufikia malengo muhimu yenye kuaminika kwa wakati, usahihi na utumizi stahiki.

Kufanya kazi kwa utaalim

Tunatoa huduma za ukaguzi za hali ya juu kwa kuzingatia maarifa ya kitaaluma, ujuzi na mbinu bora.

Kufanya kazi kwa uadilifu

Tunazingatia na kudumisha viwango vya juu vya maadili na sheria katika utoaji wa huduma za ukaguzi.

Kufanya kazi kwa ubunifu na uvumbuzi

Tunahimiza, kuvumbua, na kubuni mawazo ya kuongeza thamani kwa ajili ya kuboresha huduma za ukaguzi.

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI	III
ORODHA YA VIELELEZO	IV
ORODHA YA VIAMBATISHO.....	IV
VIFUPISHO	V
SALAMU KUTOKA KWA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI VIII MUHTASARI.....	IX
SURA YA KWANZA	1
UTANGULIZI.....	2
SURA YA PILI	4
UDHIBITI KATIKA MIFUMO TUMIZI YA TEHAMA	5
SURA YA TATU	27
UDHIBITI WA JUMLA WA TEHAMA	28
SURA YA NNE.....	45
USIMAMIZI WA MIRADI YA TEHAMA.....	46
SURA YA TANO.....	50
UFANISI WA UTENDAJI WA MAMLAKA YA SERIKALI MTANDAO	51
SURA YA SITA	54
HITIMISHO	55
VIAMBATISHO	56

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali la 1: Udhafu wa udhibiti katika uhakiki wa taarifa.....	7
Jedwali la 2: Mapungufu ya mfumo wa GIMIS	8
Jedwali la 3: Changamoto za mifumo ya NIMR.....	10
Jedwali la 4: Miamala isiyosuluhishwa kati taarifa za mifumo ya ankara na mfumo wa GePG.....	14
Jedwali la 5: Kukosekana kwa ufungamanishi wa mifumo katika taasisi zilizokaguliwa	16
Jedwali la 6: Matumizi duni ya mifumo ya kifedha au kiuendeshaji	21
Jedwali la 7: Changamoto za mifumo ya Tume ya Madini.....	21
Jedwali la 8: Changamoto katika udibiti wa utoaji wa taarifa	24
Jedwali la 9: Mapungufu katika usimamizi wa mkakati wa huduma za TEHAMA ...	30
Jedwali la 10: Upungufu katika usimamizi wa huduma endelevu za TEHAMA	32
Jedwali la 11: Upungufu katika usimamizi wa matukio ya TEHAMA	35
Jedwali la 12: Kukosekana kwa mikataba na makubaliano ya viwango vya huduma na watoa huduma za TEHAMA	39
Jedwali la 13: Upungufu katika usimamizi wa mabadiliko ya mifumo ya TEHAMA	42
Jedwali la 14: Mapungufu yaliobainika kweneye usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zitolewazo kwa watumiaji wa mifumo.	44
Jedwali la 15: Ucheleweshaji katika utekelezaji wa miradi	47

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na 1: Vipengele muhimu vya udhibiti wa mifumo.....	6
Kielelezo Na. 2: Stakabadhi ya muamla iliyotolewa tarehe 6 Januari 2023 lakini ikionesha tarehe ya muamala ya ni tarehe 11 Januari 2023	13
Kielelezo Na. 3: Viwango vya ukadiriaji na vigezo	28
Kielelezo Na. 4: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa mpango mkakati kwa huduma za TEHAMA	29
Kielelezo Na. 5: Tathimini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA	31
Kielelezo Na. 6: Tathimini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA	33
Kielelezo Na. 7: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa matukio ya TEHAMA	35
Kielelezo Na. 8: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa mifumo	37
Kielelezo Na. 9: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA	38
Kielelezo Na. 10: Tathimini ya ufuataji taratibu katika usimamizi wa mabadiliko kweneye mifumo ya TEHAMA	41
Kielelezo Na. 11: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo	43

ORODHA YA VIAMBATISHO

Kiambatisho I: Viwango vya ufuataji wa miongozo ya serikali mtandao kwa taasisi za Umma	56
Kiambatisho II: Orodha ya taasisi 21 zilizokuguliwa	59

VIFUPISHO

ABS	Mfumo wa Malipo wa Anga
AFROSAI-E	Shirika la Afrika la Taasisi Kuu za Ukaguzi-Nchi zinazozungumza Kiingereza
ATCL	Kampuni ya Ndege Tanzania
BCP	Mwendelezo wa Biashara
BOT	Benki Kuu ya Tanzania
CASIP	Mfumo wa utoaji wa leseni
CBE	Chuo cha Elimu ya Biashara
CRIMS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Usajili wa Raia
CRS	Mfumo wa Usajili wa Kiraia
DIT	Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam
DRP	Mpango wa Kuokoa Maafa
EA	Mfumo wa Usanifu wa Taasisi
e-GA	Mamlaka ya Serikali Mtandao
ERMS	Mfumo wa Rasilimali za Kielektroniki
EWURA	Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji
FCC	Tume ya Ushindani
FOB	Bei Ghafi za Bidhaa
GePG	Mfumo wa Malipo ya Serikali Kielektroni
GIMIS	Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa GPSA
GPSA	Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini
GRMS	Mfumo wa Usimamizi wa Majengo ya Serikali
HESLB	Bodi ya Mikopo ya wanafunzi wa Elimu ya Juu
INTOSAI	Shirika la Kimataifa la Taasisi Kuu za Ukaguzi
IPSAS	Viwango vya Kimataifa vya Uhasibu katika Sekta ya Umma
ISO/IEC	Shirika la Kimataifa la Viwango
ISSAI	Viwango vya Kimataifa vya Ukaguzi wa Juu
JSDS	Mfumo wa kielektroniki wa Usimamizi wa Mashauri
LGRCIS	Mfumo wa Ukusanyaji Mapato ya Serikali za Mitaa
LIMS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Maabara
LPMS	Mfumo wa Usimamizi wa Ardhi na Mali Isiyohamishika
MAC	Mfumo wa Usimamizi wa Wanachama
MCIMS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Mipaka ya Uchimbaji Madini
MEMS	Mfumo wa Kusimamia Wanachama na Mitihani
MIIT	Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara
MIMS	Mfumo wa Taarifa wa Usimamizi wa Madini
MLF	Wizara ya Mifugo na Uvuvi
MMIS	Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Masoko ya Madini
MOI	Taasisi ya tiba ya Mifupa Muhimbili

v

MORUWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Morogoro
MoU	Hati ya Makubaliano
MSD	Bohari ya Dawa
MUSE	Mfumo wa Ulipaji Serikalini
MWAUWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Mwanza
NAOT	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi
NBAA	Bodi ya Taifa ya Wahasibu na Wakaguzi Wa Hesabu Tanzania
NCAA	Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro
NECTA	Baraza la Mitihani la Tanzania
NHC	Shirika la Nyumba
NIDC	Kituo cha Taifa cha Kuhifadhi Data
NIMR	Taasisi ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu Tanzania
OLA	Makubaliano ya Kiwango cha Uendeshaji
OR -	
TAMISEMI	Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
OTR	Ofisi ya Msajili wa Hazina
PEs	Taasisi za Manunuvi za Umma
PML	Leseni za Uchimbaji wa Msingi
PMO-LYED	Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenge Ulemavu
POAS	Mfumo wa Uendeshaji wa Shughuli za Bandari
POS	Kituo cha Mauzo
PSSSF	Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa watumishi wa Umma
REIMS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Maadili ya Utafiti
RGS	Mfumo wa Mapato
RITA	Wakala wa Usajili Ufilisi na Udhamini
RMMS	Mfumo wa Usimamizi wa Matengenezo ya Barabara
RPO	Kiwango cha taarifa za kwenye Mfumo ambacho taasisi ipo tayari kupoteza
RTO	Muda ambaa Taasisi ipo tayari kukaa bila ya kuwa na huduma ya Mfumo
RUWASA	Wakala wa Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini
SLA	Makubaliano ya Kiwango cha Huduma
SOFIA	Mfumo wa Vibali na Uangalizi wa Usalama wa Anga
SOP	Utaratibu wa Uendeshaji wa Huduma
STAMICO	Shirika la Madini la Taifa
TAA	Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania
TAESA	Wakala wa huduma za ajira Tanzania
TAKUKURU	Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa
TAMIS	Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Mali za TCU
TANCIS	Mfumo Jumuishi wa Forodha Tanzania
TANROADS	Wakala wa Barabara Tanzania
TASAC	Wakala wa Meli Tanzania

TBA	Wakala wa Majengo Tanzania
TCAA	Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania
TCU	Tume ya Vyuo Vikuu Tanzania
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TEMESA	Wakala wa Ufundu na Umeme
TESWS	Mfumo wa Dirisha la malipo kwa pamoja
TIN	Namba ya Mlipakodi
TOS	Mfumo wa Uendeshaji wa Shughuli za Bandari
TPA	Mamlaka ya Bandari Tanzania
TPDC	Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania
T-PESA	TTCL Pesa
TR	Msajili Hazina
TRA	Mamlaka ya Mapato Tanzani
TRC	Shirika la Reli Tanzania
TTCL	Kampuni ya simu Tanzania
TTE	Mkaguzi wa Tiketi za Kusafiri
TZS	Shilingi ya Tanzania
UAT	Majaribio ya kukubalika kwa mtumiaji
USD	Dola ya Marekani
WAMJW	Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum
WCF	Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi

SALAMU KUTOKA KWA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI

Ninafurahi kutoa Ripoti ya Ukaguzi wa Mifumo ya Habari ambayo inaongezea nguvu juhudzi za serikali katika utekelezaji wa Mkakati wa Kitaifa wa Serikali Mtandao. Ripoti inaelezea matokeo na mapendekezo kuhusu udhibiti wa Mifumo ya Habari na usimamizi wa miradi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano katika taasisi za serikali na uzingatiaji wa taasisi za umma wa Sheria ya Serikali Mtandao ya 2019, viwango husika, na miongozo.

Napenda kutoa pongozi kwa serikali kwa juhudzi na mipango yake ya kutumia TEHAMA kwa ajili ya maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Hata hivyo, kuna maeneo ya kuboresha yaliyobainishwa katika ripoti hii. Napenda kusisitiza umuhimu wa kutekeleza mapendekezo yaliyotolewa. Hii ni pamoja na kuboresha udhibiti wa mifumo, kuimarisha udhibiti wa jumla wa teknolojia ya habari, kuimarisha usimamizi wa miradi ya TEHAMA, na kuongeza ufanisi wa Operesheni wa Mamlaka ya Serikali Mtandao.

Napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa Bunge, Bodi za Wakurugenzi, Maafisa Masuuli, Uongozi, na wafanyakazi wote wa Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa msaada na ushirikiano wao katika kufanikisha ukaguzi huu. Pia, napenda kukiri kazi ngumu na uaminifu wa timu ya ukaguzi katika kufanya tathmini kulingana na Viwango vya Kimataifa vya Taasisi Kuu za Ukaguzi (ISSAIs) na taratibu zingine husika za ukaguzi.

Kwa kuhitimisha, natumai kuwa ripoti hii itatumika kama rasilimali muhimu katika matumizi ya TEHAMA katika sekta ya umma, chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan.

CHARLES E. KICHERE

MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI

MUHTASARI

Serikali ya Tanzania imeandaa Mkakati wa Taifa wa Serikali Mtandao ili kuongoza matumizi wa fursa za Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) na kutatua changamoto katika utoaji wa huduma kwa umma. Sheria ya Serikali Mtandao ya mwaka 2019 ilianzisha Mamlaka ya Serikali Mtandao kusimamia utekelezaji wa mkakati huo na kuandaan na kusimamia viwango na miongozo ya Serikali Mtandao. Nimefanya kaguzi za mifumo ya TEHAMA 40 ikiwa kaguzi 21 zinazojitegemea na kaguzi 19 zilizofanyika kama sehemu ya kaguzi za kifedha. Pia nilifanya ukaguzi wa ufanisi wa uendeshaji wa Mamlaka ya Serikali Mtandao.

Yafuatayo ni matokeo ya kaguzi ambayo juu ya ufanisi wa utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Serikali Mtandao na kufuata viwango na miongozo iliyowekwa.

(a) Udhibiti katika mifumo tumizi ya TEHAMA

- (i) Mfumo wa Usimamizi wa Wanachama (MAS) wa PSSSF una udhaifu katika utambuzi na uthibitishaji wa taarifa za michango unaoweza kusababisha taarifa zisizokuwa sahihi na kusababisha upotevu wa mapato au kukwaza ufikiwaji wa malengo wa taasisi za Umma (Rejea Aya ya 2.1.1)
- (ii) Vifaatiba vya MSD vyenye tarehe ya kumalizika muda wa matumizi ambaa ni sawa na tarehe ya kutengenezwa. Pia, kuna vifaatiba visivyo na tarehe ya ukomo wa muda wa matumizi kutohakana na uhakiki dhaifu wa taarifa katika mfumo wakati wa mchakato wa kupokea vifaatiba (Rejea Aya ya 2.1.1)
- (iii) Mapitio ya mfumo fungamanishi wa usimamizi wa mikopo yalibaini upungufu katika udhibiti wa uhakiki wa malipo ya marejesho ya mikopo ya Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB). Hali hii huweza kusababisha marejesho yasiyolipwa katika mfumo ambayo yanaweza kusababisha taarifa isiyo sahihi ya bakaa ya mkopo na kusababisha athari katika mchakato wa malipo ya mkopo (rejea Aya ya 2.1.1)
- (iv) Mfumo wa ankara wa RITA ulibainisha kuwa mfumo unaweza kupokea malipo chini au zaidi ya kiwango kilichowekwa, na kwamba, mfumo unaweza kuchapisha vyeti bila malipo (Rejea Aya ya 2.2.5)

- (v) Kukosekana kwa taarifa muhimu kwa ajili ya kusaidia ufanyaji maamuzi katika mifumo ya taasisi kadhaa za serikali, zikiwamo TRC, GPSA, RITA, NECTA, Tume ya Madini, Wizara ya Katiba na Sheria, TBA, PO-RALG, na HELSB (Rejea Aya ya 2.2.5)
- (vi) Mfumo fungamanishi wa forodha (TANCIS) ulijengwa kwa misingi ya teknolojia ya hali ya juu na lengo la kuongeza uthabiti, ufanisi, uwazi, na usahihi katika usimamizi wa forodha (rejea Aya 2.2.10)
- (vii) Upungufu ya udhibiti wa akaunti za taasisi nunuzi katika mfumo wa GIMIS wa GPSA, ambapo nilibaini kuwapo kwa taasisi 69 zenyе salio hasi kutohana na matumizi ya zaidi ya kiasi kilichowekwa na kusababisha hasara kwa GPSA (Rejea kifungu cha 2.2.1)
- (viii) Kuwapo kwa miamala ambayo haikufanyiwa usuluhishi kati ya Mifumo ya ankara na mfumo wa GePG TRC, GPSA, RITA, TCAA, TBA, TANROADS, na Mahakama. Hali hii inaweza kusababisha upotevu wa mapato na makosa katika taarifa za kifedha (rejea kifungu cha 2.2.15)
- (ix) Kutokuwianishwa na urudufu wa mifumo katika taasisi za umma, zikiwamo TANROADS, RITA na NIMR hivyo kunakopelekea ongezeko la gharama za usimamizi.(rejea Aya Aya ya 2.2.15/16)
- (x) Uguzi wa Mfumo wa TTMS katika Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano ya Tanzania (TCRA) uligundua tofauti katika viwango vya tozo kwa miamala ya simu baina ya kiwango kilichotumika na kiwango kilichoanishwa kwenye kanuni, ambapo TTMS inachukua ada na ushuru wa miamala ya simu kutoka kwa mifumo ya waendeshaji bila kuhakiki ikiwa ni sahihi kulingana na kanuni. Kwa kuongeza, nilibaini usuluhishi usiotosheleza kwa ushuru wa miamala ya simu unapelekeea kutofautiana kati ya ushuru ulioripotiwa katika TTMS na ushuru uliowasilishwa kwa Mamlaka ya Mapato TRA na waendeshaji.

(b) Udhibiti wa jumla wa TEHAMA

Uchambuzi wa kufuata viwango na miongozo ya serikali mtandaoni kwa taasisi 21 (Kiambatisho II) unaonyesha viwango tofauti vya kufuata katika maeneo tofauti ya usimamizi wa TEHAMA. PSSSF, EWURA, na WCF

wameonyesha viwango nya juu nya kufuata katika maeneo mengi isipokuwa kwa maeneo machache wakati MIIT, TRC, RITA, Tume ya Madini, PMO-LYED, Wizara ya Mifugo, TBA, NIMR na JOT wana viwango nya chini nya kufuata katika maeneo mengi.

Usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA na usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA zina asilimia kubwa ya taasisi ambazo zimefikia viwango vinavyohitajika nya kufuata. Kwa upande mwingine, usimamizi wa mabadiliko katika mifumo na usimamizi wa uendelevu wa huduma za TEHAMA una asilimia ndogo ya taasisi ambazo zimefikia viwango vinavyohitajika nya kufuata.

Kwa ujumla, kuna uhitaji mkubwa wa kuboresha maeneo mbalimbali ya usimamizi wa TEHAMA kwa taasisi, kwani asilimia ya tasasi amba zimefikia viwango vinavyohitajika katika maeneo yote ni 14% tu. (Rejea sura ya 3)

(c) Usimamizi wa miradi wa TEHAMA

Nimebaini ukosefu wa wazi wa dira na mkakati wa TEHAMA kwa Mamlaka ya Bandari ya Tanzania (TPA), iliyosababisha matumizi makubwa ya pesa kwa ajili ya kuunda mifumo ambayo inasitishwa kabla ya kukamilika (Rejea aya ya 4.5)

Miradi ya TEHAMA katika taasisi nyingi imecheleweshwa kwa kipindi cha miezi kadhaa hadi zaidi ya miaka miwili kutokana na sababu mbalimbali, ikiwa ni pamoja na ukosefu wa fedha na mahitaji ya mtumiaji yasiyokamilika. Kwa kuongezea, baadhi ya taasisi hazina utaratibu fanisi wa kufuutilia gharama zinazohusiana na utengenezaji wa mifumo tumizi ya TEHAMA, ambayo inaweza kusababisha thamani zilizoripotiwa za mali isiyohamishika kutokuwa sahihi. (Rejea aya ya 4.1 na 4.3)

(d) Ufanisi wa uendeshaji wa Mamlaka ya Serikali Mtandao eGA

Tathmini ya utendaji wa Mamlaka ya Serikali Mtandao katika kutekeleza majukumu yake ilibaini Mamlaka ilikamilisha 30% ya tathmini zilizopangwa kwa mwaka 2021/22, na kufanya ziara za ufuutiliaji katika tasasi moja (1) tu, ambayo ni 1.6% ya jumla ya tathmini. (Rejea Sura ya 5)

Kutokana na matokeo yaliyobainishwa, ni dhahiri kuwa kuna upungufu katika udhibiti na michakato ya mifumo katika taasisi zilizokaguliwa. Upungufu huu unaweza kuathiri uthabiti na ufanisi wa shughuli za serikali. Hivyo, kusababisha hasara na makosa katika taarifa za kifedha.

Ili kukabiliana na upungufu huu ninapendekeza yafuatayo:

(i) **Udhibiti wa Mifumo ya TEHAMA:**

- Udhibiti wa kuingiza, kuchakata, na kutoa taarifa unapaswa kuimarishwa ili kuzuia makosa na ulaghai katika kumbukumbu za kifedha. Taasisi zinapaswa kuweka kipaumbele utekelezaji wa njia za kutosha za kuthibitisha na udhibiti katika mifumo yao. Pia, zinapaswa kuhakikisha kuwa ripoti muhimu zinapatikana katika mifumo yao ili kuboresha uwazi na uwajibikaji.
- Taasisi zinapaswa kuandaa muongozo wa usanifu ili kuweka ufahamu wa pamoja wa mahitaji ya sasa na ya baadaye, kutambua upungufu katika mifumo ya sasa, na kuhakikisha kuwa mifumo ya baadaye inaendelezwa kwa njia iliyoratibiwa. Hii inaweza kusaidia kuepuka uwepo wa mifumo mingi inayofanya kazi zinazofanana na kupunguza gharama za usaidizi na matengenezo.
- Taasisi zinapaswa kuhakikisha kuwa mifumo yao imeunganishwa na kudhibitiwa ipasavyo, na usahihi wa viwango vyta tozo na ushuru katika mifumo mbalimbali unapaswa kupewa kipaumbele. Matumizi ya GePG yanapaswa kuhimizwa ili kusuluhisha miamala kati ya mifumo ya ankara na GePG.

(ii) **Udhibiti wa jumla wa TEHAMA:** Taasisi ambazo hazikufikia kiwango cha kufuata viwango na miongozo ya serikali mtandao zinapaswa kuchukua hatua za kuboresha usimamizi wa TEHAMA kulingana na viwango na miongozo husika, wakati taasisi ambazo zilifanikiwa kufikia kiwango hicho zinapaswa kuendelea kuweka kipaumbele katika kufuata viwango vyta serikali mtandao. Aidha, Serikali kuitia Mamlaka ya Serikali Mtando inapaswa kuimarisha ufuutiliaji wa taasisi za umma katika kufuata viwango na miongozo ya Serikali Mtando.

(iii) **Usimamizi wa Miradi ya TEHAMA:** Taasisi zinapaswa kuandaa mikakati na dira thabiti ya TEHAMA ili kuepuka kuwekeza katika mifumo ambayo itaachwa kabla ya kukamilika. Usimamizi wa miradi

ya TEHAMA unapaswa kuboreshwa ili kuhakikisha kuwa mifumo inakabidhiwa kwa wakati, kwa bajeti iliyopangwa na inakidhi mahitaji ya watumiaji.

- (iv) **Ufanisi wa Uendeshaji wa Mamlaka ya Serikali Mtandao:** Mamlaka inapaswa kuweka kipaumbele katika utekelezaji wa mpango wa tathmini ya taasisi za Umma kufuata viwango na miongozo ya Serikali Mtandao, na kufanya ziara za ufuatiliaji kwa taasisi mbalimbali ili kuhakikisha kuwa zinafuata viwango na miongozo.

Kwa kutekeleza mapendekezo yaliyotajwa hapo juu, taasisi za serikali zinaweza kuboresha ufanisi na ufanisi wa udhibiti, taratibu na mifumo yao na kupunguza hatari ya hasara za kifedha na makosa katika taarifa za kifedha.

SURA YA KWANZA

UTANGULIZI

01

UTANGULIZI

1.0 Historia

Ripoti hii inawasilisha matokeo ya ukaguzi wa taasisi mbalimbali za serikali nchini Tanzania, uliolenga kutathmini utekelezaji wa mkakati wa serikali mtandao na jukumu la Wakala wa Serikali Mtandao (eGA) katika kusimamia utekelezaji wake. Ukaguzi huu ulijumuisha ukaguzi wa mifumo ya TEHAMA ya taasisi 40, ambapo 19 zilifanyika kama sehemu ya ukaguzi wa fedha na 21 ziliwa kaguzi zinazo jitegemea.

Lengo la ripoti hii ni kutaarifu umma kuhusu maendeleo ya utekelezaji wa serikali mtandao, kutambua changamoto zozote zilizokutwa, na kutoa mapendeleko ya kuboresha utekelezaji. Ripoti hii pia inaangazia jukumu la eGA katika kusaidia taasisi za serikali kutekeleza juhudzi za serikali mtandao na kuongeza utoaji wa huduma kwa wananchi.

1.1 Malengo ya Ukaguzi

Lengo la ukaguzi huu lilikuwa kutathmini manufaa na utendaji wa mifumo ya TEHAMA katika kusaidia taasisi za serikali kufikia malengo yao. Ukaguzi ultathmini vipengele mbalimbali vya mifumo, vikiwamo: (a) Kutathmini ufanisi wa udhibiti wa mifumo ya matumizi ya serikali (b) Kuchunguza udhibiti wa jumla unaozunguka mifumo na uendeshaji wa TEHAMA; na (c) Kutathmini ufanisi wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA

1.2 Wigo wa Ukaguzi

Ukaguzi wangu ulijumuisha tathmini ya mifumo ya TEHAMA inayotumiwa na taasisi za serikali. Pia, niliangalia udhibiti wa mifumo inayotumika katika taasisi, udhibiti wa jumla wa teknolojia ya habari, usimamizi wa miradi ya TEHAMA, na ufanisi wa uendeshaji wa Mamlaka ya Serikali Mtandao. Kwa mwaka wa fedha 2021/22, nilifanya jumla ya kaguzi za mifumo 40, ambapo kaguzi 19 zilifanyika kama sehemu ya kaguzi za kifedha na kaguzi 21 zilifanyika kama kaguzi za mifumo zinazojitegemea. Matokeo ya kaguzi zilizofanyika ni kwa mujibu wa kiwango cha rekodi, nyaraka, na taarifa zilizopatikana wakati wa ukaguzi.

1.3 Mbinu za Ukaguzi

Ukaguzi wa mifumo ya TEHAMA ulifanyika kwa kufuata viwango vya kimataifa vya Taasisi Kuu za Ukaguzi (ISSAI) vilivyotolewa na Shirika la Kimataifa la Taasisi Kuu za Ukaguzi (INTOSAI). Katika kutekeleza kaguzi hizi, nimehakikisha kwamba nafuata taratibu zilizopo za kiukaguzi, ikiwamo Mwongozo wa Ukaguzi wa Teknolojia ya Taarifa wa AFROSAI-E, viwango na miongozo ya Mamlaka ya Serikali Mtandao, COBIT 5, na Mwongozo wa Kimataifa wa usimamizi wa usalama wa taarifa ISO/IEC 27001.

Njia yangu ya ukaguzi imezingatia mambo mbalimbali, ikiwa ni pamoja na ufanisi na usalama wa mifumo na taratibu za TEHAMA. Nilitathmini hatari zinazohusiana na mifumo ya TEHAMA na kutambua hatua za udhibiti zilizotekelawa ili kupunguza hatari hizi.

SURA YA PILI

UDHIBITI KATIKA MIFUMO
TUMIZI YA TEHAMA

02

UDHIBITI KATIKA MIFUMO TUMIZI YA TEHAMA

2.0 Utangulizi

Udhibiti katika mifumo tumizi ya TEHAMA unahusu sera, taratibu na mbinu zinazotumiwa kuhakikisha usahihi, ukamilifu, usiri, na usalama wa taarifa zinazochakatwa na kuhifadhiwa kwenye mifumo. Udhibiti huu ni muhimu kwa mashirika na taasisi ili kuhakikisha usahihi wa taarifa na kuzingatia mahitaji ya ndani na ya kisheria.

Ukaguzi wa udhibiti wa mifumo ya kompyuta unazingatia maeneo manane muhimu ya udhibiti. Nayo ni:

Sera na taratibu: Hutazama usahihi wa sera na taratibu zilizopo katika kusaidia uchakataji wa kuaminika wa taarifa.

Usalama wa taarifa nyeti: Hulenga kuhakikisha usahihi, usiri, na upatikanaji wa taarifa wakati wote kuititia udhibiti sahihi.

Uingizaji taarifa: Hulenga kuhakikisha taarifa zilizoingizwa katika mifumo ni sahihi, kamili, na zilizoidhinishwa.

Utoaji wa taarifa: Huchunguzwa ili kuhakikisha ripoti za mifumo au za nakala ngumu zina usahihi na ukamilifu.

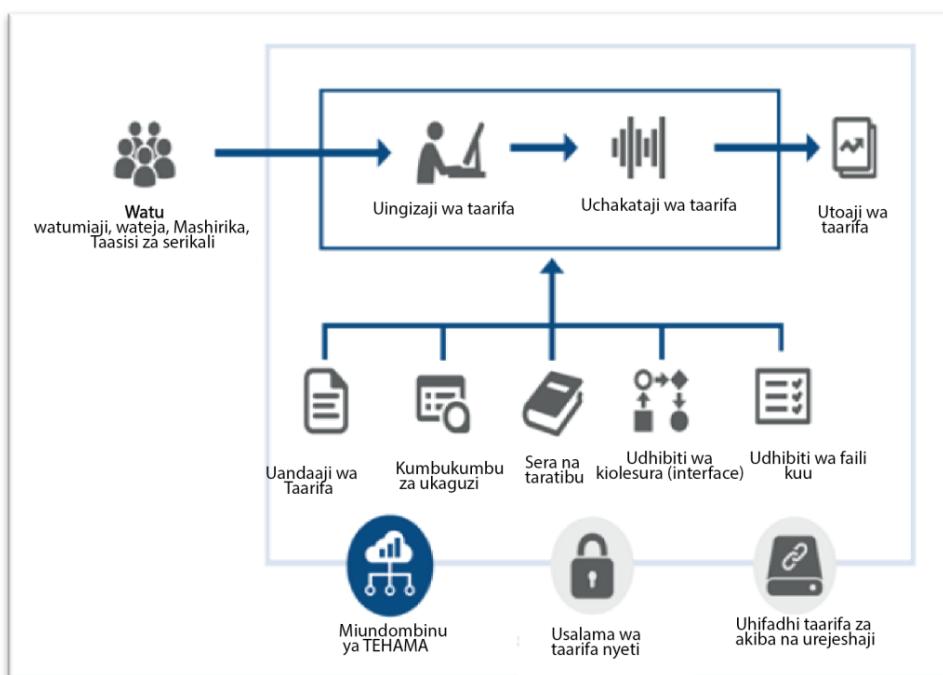
Uchakataji wa taarifa hukaguliwa ili kuhakikisha taarifa zimesindikwa kama ilivyokusudiwa na kwa viwango vinavyokubalika vya wakati.

Mgawanyo wa majukumu ni sehemu muhimu ya udhibiti wa mifumo na wakaguzi huhakikisha kwamba hakuna mtumiaji anayetekeleza au anaeweza kutekeleza majukumu yanayokinanza kwa mfano, mtumiaji mmoja wa mfumo hawezi kuanzisha muamala na kuuidhinisha muamala husika pasi na mtu mwingine kuhusika .

Kumbukumbu za ukaguzi inachunguzwa ili kuhakikisha kwamba udhibiti juu ya kumbukumbu za matumizi ya mfumo wa mtumiaji husika ili kuhakikisha kumbukumbu hizo ni sahihi na kamili.

Udhibiti wa faili kuu, udhibiti wa muingiliano wa mifumo, na maandalizi ya taarifa hukaguliwa ili kuhakikisha uwepo wa udhibiti katika maandalizi ya taarifa, ukusanyaji, na usindikaji wa vyanzo vya awali vya taarifa ambazo ni sahihi, kamili, na zinazopatikana kwa wakati kabla ya taarifa husika kufika kuingizwa katika mfumo. Rejea **Kielelezo na. 1. ambacho kinaonesha vipengele hivi.**

Kielelezo Na 1: Vipengele muhimu vya udhibiti wa mifumo tumizi

Sura hii inaangazia matokeo na mapendekezo kutoka kwenye kaguzi zilizofanywa kwenye udhibiti wa mifumo ya TEHAMA katika mwaka 2021/22, kama ifuatavyo.

2.1 Udhhibit wa uingizaji wa taarifa

2.1.1 Udhafu katika utambuzi na uthibitishaji wa taarifa kwenye mifumo mbalimbali

Mapitio ya mifumo inayotumika katika taasisi mbalimbali yameonesha udhaifu katika utambuzi na uthibitishaji wa taarifa unaoweza kupelekea taarifa zisizokuwa sahihi na kusababisha upotevu wa mapato au kukwaza ufikiwaji wa malengo wa taasisi za Umma. Rejea Jedwali Na. 1.

Jedwali la 1: Udhafu wa udhibiti katika uhakiki wa taarifa

Taasisi	Mfumo wa Habari	Tatizo lilibainishwa	Madhara
Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa watumishi wa Umma (PSSSF)	Mfumo wa Usimamizi wa Wanachama (MAS)	Michango 17,715 iliyosajiliwa yenye kiwango cha michango ambacho hakilingani na 20% ya mishahara ya wafanyakazi,	Upotevu wa mapato au ubadhirifu
Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa watumishi wa Umma (PSSSF)	Mfumo wa Usimamizi wa Wanachama (MAS)	Michango iliyorekodiwa bila ushahidi wa malipo kutoka kwa waajiri 34	Upotevu wa mapato.
Bohari Kuu ya Dawa (MSD)	Epicor system	Vifaa tiba vitano vilivyo kuwa na tarehe ya kumalizika muda matumizi sawa na tarehe ya kutengenezwa, na vifaa tiba 171 visivyo na tarehe ya kumalizika muda wa matumizi.	Madhara kwa wagonjwwa na upotevu wa fedha kwa MSD.
Tume ya Madini	Mfumo wa Taarifa wa Usimamizi wa Madini (MIMS)	Mfumo unaruhusu wakaguzi wa madini kurekebisha kiasi cha madini katika maeneo ya ukaguzi, hali hii inaweza kusababisha kutoza ada isiyo sahihi.	Upotevu wa mapato kwa Tume ya Madini

Napendekeza PSSSF itekeleze taratibu sahihi za ukaguzi na ugunduzi katika Mfumo wa Usimamizi wa Wanachama (MAS) ili kuhakikisha usahihi wa taarifa za michango. Pia, kuongeza udhibiti wa mfumo ambao unathibitisha uwepo wa uthibitisho wa malipo kabla ya kutoa risiti ili kuongeza usahihi wa michango iliyorekodiwa.

Napendekeza MSD udhibiti wa kuhakikisha usahihi wa taarifa katika mfumo, ikiwa ni pamoja na tarehe za utengenezaji na ukomo wa matumizi kwa bidhaa za matibabu.

Napendekeza Tume ya Madini iunganishe mfumo wa MIMS na mifumo ya TRA kwa ajili ya kutambua uzito wa magari yanayobeba madini na kutekeleza mchakato wa idhini kwa ajili ya marekebisho ya kiasi cha madini.

2.1.2 Upungufu katika Mfumo Fungamanishi wa Mikopo (ILMIS)

Mapitio ya mfumo fungamanishi wa usimamizi wa mikopo yalibaini upungufu katika udhibiti wa uhakiki wa malipo ya marejesho ya mikopo ya Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB). Kukosekana kwa udhibiti wa kutosha wa uingizaji taarifa za marejesho ya mikopo kunaweza kusababisha kurekodiwa kwa marejesho yasiyokuwa na nambari za risiti za malipo katika mfumo.

Hii inatokana na ukosefu wa udhibiti wa uhakiki wa kutosha katika mchakato wa kuingiza malipo. Kuingiza malipo bila nambari ya risiti kunaweza kusababisha kurekodiwa kwa malipo yasiyolipwa katika mfumo; hatimaye kusababisha taarifa isiyo sahihi ya bakaa ya mkopo na kusababisha athari katika mchakato wa malipo ya mkopo.

Napendekeza HESLB ifanyie mapitio na kuimarisha udhibiti wa mfumo katika mchakato wa uhakiki wa malipo ya marejesho ya mkopo ili kuhakikisha kuwa mfumo unathibitisha taarifa zinazoingizwa kwenye mfumo na kuzuia kuingiza malipo bila nambari ya risiti.

2.2 Udhibiti katika uchakataji wa taarifa

2.2.1 Upungufu wa Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa wa Umoja wa Huduma za Ununuzi wa Serikali (GIMIS)

Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa wa Umoja wa Huduma za Ununuzi wa Serikali (GIMIS) wa GPSA ni mfumo muhimu unaoitumiwa na taasisi nunuzi za umma (PEs) kusimamia manunuvi ya vitu, huduma, mafuta na magari ya umma yanayotumiwa mara kwa mara. Walakini, ukaguzi wa mfumo wa GIMIS umebaini matatizo kadhaa na athari zake katika utendaji wa Wakala kama inavyoainishwa kwenye **Jedwali Na. 2**.

Jedwali la 2: Mapungufu ya mfumo wa GIMIS

Tatizo lillobainishwa	Maelezo	Madhara
Salio hasi katika mifuko ya PEs	Taasisi 69 zilikuwa na salio hasi katika akaunti za taasisi	Hasara ya kifedha ya TZS 32,842,636.7 kwa GPSA.

Tatizo lililobainishwa	Maelezo	Madhara
	hukusika katika mfumo wa GIMIS	
Ukokotoaji wenye makosa wa hesabu za kufunga mizani	Mfumo wa GIMIS ulitoa bakaa za idadi ya bidhaa zisizosahihii katika mapitio ya hisabu za bidhaa wakati wa ukaguzi wa hisabu za bidhaa kuanzia tarehe 1 Machi 2022 hadi 31 Agosti 2022.	Maamuzi yasiyofaa ya kuagiza bidhaa na utoaji oyo wa taarifa za hesabu katika ripoti za kifedha.
Kutoza ada kwa kiwango kisichofaa	Ada zilizotozwa chini ya viwango vya ada ya wakala kwa huduma za kusafirisha na kuagiza kwa Jumla ya Tsh. 65,363.89, na ada zilizotozwa juu ya kiwango kwa jumla ya Tsh. 1,145,017.41 ya	Upotezaji wa mapato na kutoza ada isiyo sahihi.
Kutokuwepo kwa ushirikiano kati ya pampu za mafuta na GIMIS	Kutokuwepo kwa ufungamanishi kati ya pampu za mafuta na mfumo wa GIMIS, kusababisha kiasi cha mafuta yaliyotolewa kutoka kwenye pampu kuwa tofauti na kiasi kilichorekodiwa katika GIMIS	Kutokuwa na usimamizi mzuri wa mafuta na upotevu wa mafuta.

Ninapendekeza kwamba GPSA ifanye mapitio ya mara kwa mara ya mfumo wa GIMIS na mchakato wa manunuvi ili kubaini changamoto na kuhakikisha kuwa ufanisi. Pia, GPSA ichukue hatua stahiki katika kutambua na kushughulikia tofauti zinazobainika, kama vile kuhakikisha sera ya ujazaji wa mafuta, kuhakikisha viwango vya malipo zinafuatwa, na kuunganisha mifumo na pampu za kutolea mafuta ili kufanya uwianishi wa kiasi cha mafuta kinachotolewa.

2.2.2 Changamoto za mifumo ya NIMR

Jedwali Na. 3 linatoa maelezo ya kina kuhusu matatizo yaliyobainishwa katika mifumo ya taarifa na programu zinazotumiwa na Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Tiba (NIMR) na athari zinazoweza kutokea kwenye shughuli za taasisi.

Jedwali la 3: Changamoto za mifumo ya NIMR

Mfumo wa Taarifa	Tatizo lililobainishwa	Maelezo	Madhara
Mfumo wa Usimamizi wa Bohari	Utolewaji wa bidhaa bila maombi na uidhinishwaji sahihi.	Bidhaa/vifaa 11 viliviyotolewa katika Mfumo wa Usimamizi wa Bohari NIMR bila kuwa na mombi na kuidhinishwa, hivyo kuwa na hatari ya udanganyifu	Uwezekano wa kufanyika udanganyifu katika utoaji wa bidhaa/vifaa kutoka bohari.
Mfumo wa Usimamizi wa Bohari	Ukokotoaji wenyе makosa wa bakaa za bidhaa	Mfumo ulikwa na bakaa za bidhaa zenyе makosa kutokana na ukokotoaji wa bidhaa usio sahihi.	Uwezekano wa maamuzi yasiyofaa ya kuagiza bidhaa.
Mchakato wa Maombi ya Utafiti katika REIMS	Hati muhimu zilizokosekana na kukusanya ada kidogo	Maombi saba kati ya 34 yaliyowasilishwa kwa NIMR yalikosa hati muhimu, na maombi saba yaliwasilishwa kwa kulipiwa kiwango kidogo cha ada, hivyo kusababisha kukusanya wa kwa ada pungufu kwa jumla Dola za Kimarekani 1,800 na Tsh. 9,584,650.	Uwezekano wa maombi yasiyo na sifa kuidhinishwa na upotevu wa mapato.
Mfumo wa DISA Lab	Kutokuwepo kwa mfumo wa kufuutilia sampuli	Mfumo wa DISA Lab unaoitumiwa na NIMR kusimamia mchakato wa maabara wa kufuutilia sampuli za utafiti wa matibabu kutoka mapokezi hadi kufanyiwa vipimo haukutoa mfumo wa kufuutilia idadi ya sampuli zilizofanyiwa vipimo kulingana na mkataba wa utafiti uliokubaliwa kati ya NIMR na mtafiti.	Uwezekano wa kutofuata mkataba wa utafiti.

Ninapendekeza kuwa NIMR ichukue hatua zifuatazo: (a) kuboresha usahihi wa rekodi ya bakaa za bidhaa, kuimarisha udhibiti kwa mchakato sahihi wa maombi na uidhinishaji katika Mfumo wa Usimamizi wa Bohari; (b) kuboresha udhibiti wa mfumo na ku-otometi uthibitishaji wa hati katika mchakato wa Maombi ya Mapendekezo ya tafiti, na (c) kutekeleza

mfumo wa kufuatilia sampuli katika Mfumo wa Maabara ya DISA ili kudumisha uthabiti na kuboresha ufanisi katika utafiti.

2.2.3 Udhiliti duni katika usimamizi wa vifaatiba vyenye muda mdogo wa kuharibika

Mapitio ya vifaatiba katika mfumo wa Epicor wa Bohari Kuu ya Dawa (MSD), yalibaini kuwapo kwa dawa 4,894 zilizoisha muda wake zenye thamani ya shilingi 235,4967,2892.78 kabla ya kusambazwa. Hii ni kinyume na utaratibu wa bohari unaotaka upokeaji vifaatiba vyenye muda wa kuharibika chini ya 80% au miezi 24 kufanyika baada ya uchanganuzi wa mahitaji kutoka kitengo cha mahitaji na upangaji kabla ya kukubali vifaa husika kununuliwa. Aidha, udhaifu huu unatokana na udhibitit duni wa mfumo katika kuthibitisha muda wa kuharibika kwa vifaatiba na mchakato wa uidhinishaji wa upokeaji na kurekodi vifaatiba husika.

Ninapendeleza MSD iimarishe udhibitit wa mfumo ili kuthibitisha muda wa matumizi na kuhakikisha mchakato wa kuidhinisha vifaatiba hivyo unazingatiwa ipasavyo.

2.2.4 Udhiliti usiojitosheleza katika utengenezaji wa ankara

Ukaguzi wangu wa mfumo wa ankara wa RITA ulibainisha kuwa mfumo unaweza kupokea malipo chini au zaidi ya kiwango kilichowekwa na kwamba mfumo unaweza kuchapisha vyeti bila malipo. Nilibaini vyeti 47,419 ambavyo vilitolewa bila malipo kati ya tarehe 5 Januari 2021 na 21 Oktoba 2022.

Uchambuzi wa kina ulibainisha kuwa makosa hayo yamesababishwa na matumizi mabaya ya utendaji wa msamaha ambao hutumiwa wakati wa kampeni za usajili wa kuzaliwa pekee. Pia, ilitokana na kukosekana kwa udhibitit katika upangaji wa viwango. Makosa haya yamesababishwa upotevu wa mapato ya Shilingi 165,963,000.

Ninapendeleza kwamba RITA: (a) itekeleze vidhibiti ili kuzuia malipo chini au juu ya kiwango kilichowekwa; na (b) ifanya mapitio ya misamaha inayotolewa na kuhakikisha kuwa misahama inayotolewa imeidhinishwa na kutolewa katika mazingira stahiki.

2.2.5 Makosa katika ukokotoaji wa tozo za magari ya kigeni katika mfumo wa TANCIS

Mfumo fungamanishi wa forodha (TANCIS) ni mfumo uliojengwa kwa misingi ya teknolojia ya hali ya juu na lengo la kuongeza uthabiti, ufanisi, uwazi, na usahihi katika usimamizi wa forodha. Kwa kuwa ni mfumo wa unaotumia wavuti, TANCIS inawezesha shughuli za uendeshaji bila kutumia taarifa kwenye makaratsasi. Hali hii inasababisha kupungua kwa kiasi kikubwa ghamama za uendeshaji na usimamizi wa forodha.

Nilikagua kodi za magari ya kigeni yanatoka nje ya nchi (transit vehicle) katika mfumo wa TANCIS ili kuthibitisha usahihi wa kodi zilizokokotwa kwa mujibu wa Kifungu cha 6(1) na 7(2) cha Sheria ya kodi za magari ya kigeni yanatoka nje ya nchi, [CAP 84 R.E 2019] na nikabaini hitilafu zifuatazo:

- (a) Magari 11,526 kati ya 143,792 (sawa na 8%) ya jumla ya magari ya kigeni yaliyotozwa kodi ni kiwango pungufu ya kilichotakiwa kwa kiasi cha dola za Marekani 2,020,270;
- (b) Magari 7,501 kati ya 143,792 (sawa na 5% ya jumla ya magari ya kigeni) yaliyotozwa kodi ambayo ni kiwango zaidi ya kilichotakiwa kwa kiasi cha dola za Kimarekani 698,528; na
- (c) Kulikuwa na majina yasiyo sahihi ya madereva ambayo hayawezi kufuatiliwa iwapo yatakiuka kanuni na taratibu za usafiri zinazotumika.

Ninapendekeza yafuatayo kwa TRA: (a) ihakikishe utimilifu wa taarifa na ukokotoaji wa kodi husika na kufanya mapitio ya usahihi wa tathmini ya kodi za magari ya kigeni yanayotoka nje ya nchi katika mfumo wa TANCIS kwa kuweka mgawanyo wa majukumu katika utayarishaji, uthibitishaji na uidhinishaji; na (b) ithibitishe umbali kati ya vituo vya mpaka katika mfumo wa TANCIS.

2.2.6 Ubadilishaji wa tarehe za miamala usioidhinishwa katika vifaa vya POS

Mapitio ya mfumo wa kukusanya mapato TAUSI wa Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (OR-TAMISEMI) yilibaini kuwa vifaa vya POS vinavyotumika vinaruhusu ubadilishaji wa tarehe za miamala kwa kupeleka tarehe za miamala mbele au kuzirudisha nyuma ya tarehe halisi ya muamala. Hivyo, kusababisha miamala iliyo na tarehe za mbele au za kabla

ya mwaka husika wa fedha kutojumuisha katika taarifa za mapato za mwaka husika na kusababisha makosa katika taarifa hizo.

Hii ilitokana na kutowekewa udhibiti katika kubadilisha mipangilio ya tarehe katika vifaa vya POS. Mfano wa tarehe ya POS ya muamala iliyobadilishwa ni kama inavyooneshwa kwenye **Kielelezo na. 2**.

Kielelezo Na. 2: Stakabadhi ya muamla iliyotolewa tarehe 6 Januari 2023 lakini ikioneshwa tarehe ya muamala ya ni tarehe 11 Januari 2023

Ninapendekeza kwamba OR-TAMISEMI iweke udhibiti ili kuzuia ubadilishaji wa tarehe za miamala katika vifaa vya POS kwa kuzuia ufikiaji wa kubadilisha tarehe za miamala kwa wakusanya mapato

2.2.7 Upungufu katika malipo ya mikataba ya upangishaji

Mapitio ya Mfumo wa Usimamizi wa Majengo ya Serikali (GRMS) katika Wakala wa Majengo Tanzania (TBA) yalibaini kuwa mikataba 1,302 ya kukodisha nyumba iliyopakiwa kwenye mfumo huo ilikuwa na hitilafu katika malipo yaliyofanywa dhidi ya viwango vilivyoindhinishwa kwa mujibu wa miongozo. Malipo ya mikataba 789 ilikuwa na viwango pungufu kuliko viwango vilivyoindhinishwa kwa jumla ya shilingi 770,509,450. Pia, malipo ya

mikataba 513 yalikuwa na viwango vikubwa kuliko viwango viliviyotakiwa kwa jumla ya shilingi 359,657,608.

Ninapendekeza TBA ihakikishe viwango vya malipo ya ukodishaji vinasanidiwa katika GRMS kwa mujibu wa mwongozo wa malipo.

2.2.8 Makosa katika utozaji wa faini za kuzidisha uzito wa mizigo katika mizani za TANROADS

Mapitio ya faini za kuzidisha uzito wa upakiaji mizigo zilizotowa na TANROADS kutika mizani 13 kwa mwaka wa fedha 2021/22 yalibaini magari 11,594 yalitozwa faini pungufu ya kiasi kilichotakiwa kutozwa kwa jumla ya dola za Kimareakni 466,449, na magari 134 yalitozwa faini zaidi kiwango kilichotakiwa kwa jumla ya ya dola za kimarekani 10,958, kinyume na Aya ya 11 ya Jedwali Na. tatu la udhibiti wa uzito wa magari wa Jumuia ya Afrika Mashariki.

Utozaji wa faini kinyume na taratibu unaweza kusababisha upotevu wa mapato ya shirika na athari za kisheria kwa kutofuata kanuni jambo ambalo linaweza kuharibu sifa na hadhi wa shirika.

Ninapendekeza TANROADS ifanye mapitio na kusahihisha kanununi ya mfumo inayokokotoa uzito wa ekseli na uzito wa magari ili kuhakikisha utozaji viwango sahihi vya faini za uzidishaji uzito kwa mujibu wa Udhhibiti wa Uzito wa Magari wa Jumuia ya Afrika Mashariki.

2.2.9 Miamala isiyosuluuhishwa kati ya mifumo ya ankara na mfumo wa GePG

Mapitio ya mifumo ya ankara na GePG kwa taasisi za TRC, GPSA, TCAA, RITA, TBA na Mahakama yalibaini matukio kadhaa ya miamala ambayo hayaja suluhishwa kati ya mifumo hiyo miwili. Rejea **Jedwali na. 4.**

Jedwali la 4: Miamala isiyosuluuhishwa kati taarifa za mifumo ya ankara na mfumo wa GePG

Taasisi	Idadi ya Miamala	Tofauti iliyobainika	Kiwango (Shilingi)
TRC	27	Kiwango kikubwa katika mfumo wa tiketi za kieletroniki kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GePG	662,994,919
GPSA	58	Kiwango kikubwa kwenye mfumo wa GePG kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GIMIS	1,318,970,961

Taasisi	Idadi ya Miamala	Tofauti iliyobainika	Kiwango (Shilingi)
GPSA	1	Kiwango kikubwa kwenye mfumo wa GIMIS kiliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GePG	480,000
RITA	65,531	Kiwango kikubwa kwenye mfumo wa ankara kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GePG	1,540,040,705
TCAA	15	Kiwango kikubwa cha malipo kwenye mfumo wa ankara kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GePG	4,646,620
TBA	60	Kiwango kikubwa cha malipo kwenye mfumo wa GePG kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GRMS.	40,468,284
TBA	2	Kiwango kidogo cha malipo kwenye mfumo wa GePG kuliko kiwango kilichopo kwenye mfumo wa GRMS.	2,400
TANROADS	682	Ankara zenyе viwango vilivyolipwa kwa ziada (Overpaid) kwenye mfumo wa Databridge ukilinganisha na taarifa za malipo za mfumo wa GePG	16,601,526.20
TANROADS	487	Ankara zenyе viwango vilivyolipwa pungufu (underpaid) kwenye mfumo wa Databridge ukilinganisha na taarifa za malipo za mfumo wa GePG	7,557,402.86
Mahakama	40	Miamala yenyе kiwango kikubwa kwenye mfumo wa GePG kuliko kiwango cha miamala hiyo kwenye mfumo wa JDS 2	555,245

Tofauti hizi zinaweza kusababisha upotetu wa mapato, taarifa zisizo sahihi za mapato katika taarifa za fedha, na taarifa zisizo sahihi za fedha zilizokusanywa.

Ninapendekeza Taasisi husika zichunguze na kurekebisha hitilafu, kubaini chanzo kikuu cha hitilafu, na kutengeneza moduli ya usuluhishi kati ya mfumo wa GePG ili kuhakikisha usahihi wa taarifa za ankara na ubadilishanaji wa taarifa kwa ufanisi.

2.2.10 Kutofungamana kwa mifumo

Mapitio ya udhibiti wa mifumo katika taasisi za ATCL, GPSA, Mahakama ya Tanzania, Hospitali ya Mloganzila, MSD, NECTA, NIMR, TANROADS, TCAA, TCU, Msajili wa Hazina, na Mamlaka ya Kodi TRA yalibaini kutofungamana

kwa mifumo katika taasisi hizo kama zinavyobainishwa katika Jedwali Na. 5.

Jedwali la 5: Kukosekana kwa ufungamanishi wa mifumo katika taasisi zilizokaguliwa

Na.	Taasisi	Mifumo	Madhara
1.	NIMR	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa uhasibu Votebook na mfumo wa bajeti PlanRep; Mfumo wa Votebook na Mfumo wa mfumo wa tafiti REIMS Votebook na TANEPS 	<ul style="list-style-type: none"> Kukosekana kwa ufuatiliaji wa natumizi dhidi ya kiwango cha bajeti kilichotengwa. Kukosekana uwazi wa taarifa za watoa huduma katika mchakato wa manunuizi.
2.	NECTA	Mfumo wa SAGE na Mfumo wa Malipo wa Ki-Bank.	Makosa ya kibinaadam, kutotimilika na uwepo wa makosa katika miamala, kukosekana wa uwajibikaji wa watumiaji wa mifumo, na uwezekano wa makosa katika taarifa za fedha.
3.	GPSA	Mfumo wa GIMIS na mifumo ya Electronic Single window, TANEPS, and MUSE	<ul style="list-style-type: none"> Inazuia uwazi wa viwango vyta kodi viliviyokadirirwa; Uwezekano wa kuwepo watoa huduma wasiokidhi vigezo katika mfumo wa GIMIS; na Kufanyika malipo kwa watoa huduma wasio stahili na/au kufanya malipo kwa watoa huduma zaidi ya viwango vinavyotakiwa.
4.	TCAA	Mfumo wa “SOFIA-Landing” na mfumo wa usimamizi wa vibali vyta kuruka “Overfly Permits System”, Mfumo wa utoaji wa leseni-CASIP,	Taarifa mapato zisizosahihi kutohana na makosa ya kibinadam au kudhamiria.

Na.	Taasisi	Mifumo	Madhara
		mfumo wa ankara na mfumo wa uhasibu wa (ERMS).	
5.	TANROADS	<ul style="list-style-type: none"> • Mfumo wa usimamizi wa miradi ya ujenzi wa barabara RMMS na mfumo wa TANEPS; na • Mfumo wa Databridge uliosimikwa kwenye mizani 13 na mfumo wa Epicor na GePG. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uwepo wa wakandarasi wasio na vigezo katika mfumo wa RMMS; • Upotevu wa mapato yatokanyo faini za uzidishaji mizigoo charges; na • Makosa katika taarifa za mapato.
6.	MSD	<ul style="list-style-type: none"> • Mfumo wa Epicor na mfumo wa Ki-Benki. • Mfumo wa Epicor na mfumo wa Tanzania electronic Single Window System (TESWS) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kufanyika malipo kwa watoa huduma zaidi ya yale yaliyoidhinishwa; na • Kushindwa kutambua malipo yaliyolipwa zaidi au pungufu ktukana na taarifa zisizo sahihi za gharama zilizotolewa na watoa huduma.
7.	TCU	<ul style="list-style-type: none"> • Mfumo wa SAGE PASTEL na Mfumo wa Usimamizi wa Mali (TAMIS) • Mfumo wa SAGE PASTEL na mifumo wa ki-benki; • Mfumo wa SAGE PASTEL na mfumo wa bajeti (PlanRep); • Mfumo wa SAGE PASTEL na mfumo wa GePG. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uingizaji wa taarifa kwa njia ya manual kuhusu kupungua kwa thamani ya aseti kutoka mfumo wa TAMIS Kwenda kwenye mfumo wa SAGE PASTEL; • Inaweza kupelekea utoaji wa taarifa za mapato makubwa kuliko uhalisia; • Inaweza kusababisha ukwepajji wa udhibiti wakati wa utekelezaji wa bajeti; • Inaweza kupelekea kurekodi taarifa za mapato zisizo sahihi katika mfumo wa uhasibu.

Na.	Taasisi	Mifumo	Madhara
8.	Mahakama ya Tanzania	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa JSDS 2 na mfumo wa vitambulisho wa NIDA 	<ul style="list-style-type: none"> Uhakiki wa ki-maul na uthibitishaji wa taarifa uonaweza kupelekeea mapungufu na usumbufu.
9.	ATCL	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa SAGE na mfumo wa Usimamizi wa Mizigo 	<ul style="list-style-type: none"> Kurekodi taarifa za mapato ya mizigo kwa njia ya manual katika mfumo wa uhasibu wa SAGE PASTEL uliopelekeea kuto rekodiwa kwa kisi cha TSH. 8,978,231.24.
10.	Msajili wa Hazina	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa PlanRep na mfumo wa HCMIS Mfumo wa PlanRep na mfumo wa TANEPS. 	<ul style="list-style-type: none"> Kufanyika kwa malipo yasiyoidhinishwa kwa wafanyakazi na watoa huduma; na Kufanyika kwa manunuzi nje ya bajeti.
11.	Hospitali ya Mloganzila	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa Wellsoft na mfumo wa Jeeva 	<ul style="list-style-type: none"> Makosa ya kibinaadam katika kurekodi taarifa za malipo kwa wagonjwa.
12.	Wizara ya Katiba na Sheria	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa Msaada wa Kisheria na Usuluhihi na mfumo wa GeGP; Mfumo wa Usuluhihi na mfumo wa Usimamizi wa AZAKI wa Wizara ya Afya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Watoto, na Makundi Maalum (WAMJW) 	<ul style="list-style-type: none"> Upotevu wa mapato kutokana na kushindwa kufanya uahakiki; Kuthibitisha AZAKI zisizosajiliwa kutokana na makosa ya kibinadaam au ya makusudi.
13.	Tume ya Madini	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa MMMIS na mfumo wa MCIMS Mifumo ya MCIMS and MMMIS na mfumo wa GEPG 	<ul style="list-style-type: none"> Taarifa za leseni zinaingizwa kwa njia ya manual katika mfumo bila uhakiki na kuidhinishwa. Makosa ya kibinaadam au ya makusudi katika utengenezaji wa ankara.
14.	Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi,	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa ePermit na mfumo wa TIN and BRELA 	<ul style="list-style-type: none"> Utoaji wa vibali vya kazi kwa watu na makampuni yasiyokidhi vigezo.

Na.	Taasisi	Mifumo	Madhara
	Vijana, Ajira na wenye Ulemavu		
15.	TBA	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa GRMS na mfumo wa HCMIS Mfumo wa GRMS na mfumo wa GePG 	<ul style="list-style-type: none"> Uzaaji wa nyumba kwa watu wasiokua watumishi wa umma Uwezo wa malipo kufanyika kwa wateja wasiostahiki.
16.	EWURA	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa Bei elekezi za Mafuta - (CPS-IS) na mfumo wa Benki Kuu. Mfumo wa CPS-IS na mfumo wa 'Platts API' kwa ajili ya kupata taarifa za bei ghafi za bidhaa (FOB). Mfumo wa LOIS na mfumo wa leseni wa BRELA. 	<ul style="list-style-type: none"> Uingizaji wa taarifa kubadilishia fedha na bei ghafi 'FOB' kwa njia ya manual una hatari ya kuwa na makosa ya kibinaadam, na uchelewashi wa kusahihisha taarifa ; na Uhakiki wa lesei za biashara kwa njia ya manual unaweza kusababisha makosa ya kibinaadam na kuidhinisha leseni zisizostahiki.
17.	TRA	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa CMVRS na RGS 	<ul style="list-style-type: none"> Miamala 501 ya malipo ya magari yenye thamani ya shilingi 4,678,250 iliyorekodiwa katika mfumo wa CMVRS haikuweza kufuatiliwa katika mfumo wa RGS

Chanzo: Taarifa za ukaguzi wa mifumo za mwaka 2021/22 kwa taasisi husika

Napendekeza menejimenti za NIMR, NECTA, GPSA, TCAA, TANROADS, MSD, TCU, Mahakama ya Tanzania, ATCL, Msajili wa Hazina, Hospitali ya Mloganzila, Wizara ya Katiba na Sheria, Tume ya Madini, Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenye Ulemavu, TBA, EWURA na TRA ziwasiliane na Mamlaka ya Serikali Mtandao ili kuunganisha mifumo yao kupitia mkondo wa taarifa wa Serikali (*e-Government Service Bus*).

2.2.11 Kutokuuwianisha kwa mifumo TANROADS, RITA na NIMR

Nimebaini mambo kadhaa yanayohusiana na uwianishaji wa mifumo tumizi kwa TANROADS, RITA na NIMR.

TANROADS inatumia mifumo mitatu tofauti ya mizani, ambayo ni Data bridge, Smart scale, na Tload, kwa madhumuni sawa ya upimaji. Zaidi ya hayo, nilibaini, ni mizani 13 tu kati ya 63 zimeunganishwa kwenye ‘sever’ kuu. Hali hii inaleta hatari ya udanganyifu kutokana na ufuatiliaji usiotosheleza.

Ninapendekeza TANROADS ifuate miongozo ya Usanifu wa Kiutendaji na kuhakikisha kuwa programu zote za mizani zinazojitegemea zimeunganishwa kwenye seva kuu kwa ufuatiliaji unaofaa.

RITA ina mifumo minne tofauti ya maombi ya usajili wa vizazi na vifo. Nayo ni: Mfumo wa Usajili wa Kiraia (CRS), mfumo wa usajili wa watoto walio chini ya umri wa miaka mitano, mfumo wa usimamizi wa taarifa za usajili wa raia (CRIMS), na mfumo wa usajili wa mtandaoni. Urudufu huu wa mifumo huongeza gharama za usimamizi, matengenezo, na usaidizi na uendeshaji.

Ninapendekeza kwamba Menejimenti ya RITA iandae usanifu wa kiutendaji ili kuwianisha mifumo ya TEHAMA, na kuhakikisha matumizi ya mfumo mmoja wa usajili wa Kuzaliwa na Vifo nchini kote. Pia, iandae mpango wa uhamishaji taarifa unaofaa kutoka kwa mifumo mingine Kwenda kwenye mfumo uliyochaguliwa.

Katika mapitio yangu ya mifumo tumizi ya NIMR, nimegundua kuwa shirika lina mifumo miwili tofauti ya usimamizi wa shughuli za maabara, mmoja unatumiwa na kituo cha Mbeya na mwagine kituo cha Mwanza, ambayo inafanya kazi sawa lakini ilinunuliwa kwa kujitegemea bila ushirikiano. Kwa kuongezea, wakati kituo cha Mbeya kina mfumo wa usimamizi wa utunzaji wa vifaa (Store management system) kituo cha Mwanza hutumia Microsoft Excel kwa kusudi hili.

Ninapendekeza NIMR iweke viwango vya mifumo tumizi inayotumiwa na vituo vyake tofauti ili kuhakikisha ufanisi. Kituo cha Mwanza kinapaswa kutekeleza mfumo wa usimamizi wa utunzaji wa vifaa, kama ilivyo kwa kituo cha Mbeya. Pia, iandae na tekeleza mwongozo kwa ajili ya ununuvi na utumiaji wa mifumo ya TEHAMA katika vituo vyake tofauti.

2.2.12 Matumizi duni ya mifumo ya fedha na kiutendaji

Mapitio yangu ya mifumo ya fedha na uendeshaji inayotumiwa na NIMR, TRC na ATCL yilibaini kuwa kuna matumizi duni ya baadhi ya moduli. Rejea **Jedwali Na.6**

Jedwali la 6: Matumizi duni ya mifumo ya kifedha au kiuendeshaji

Taasisi	Moduli zilizotumika kwa uchache/Functionality zinazokosekana
NIMR	Manunuzi, Magari, Mishahara, na Mali zisizohamishika
NIMR	Malipo ya wazabuni kutofanyika katika mfumo
TRC	Usafirishaji wa mizigo, utoaji na upakiaji wa mizigo, uhifadhi wa mizigo, ubadilishaji wa njia ya mizigo, usimamizi wa mizigo inayovuka mpaka, na marekebisho katika mfumo wa usimamizi wa mizigo.
TRC	LPMS: Baadhi ya mali husajiliwa nje ya mfumo
TRC	LPMS: Ankara za ukodishaji wa majengo zinatolewa katika moduli ya ankara ya mfumo wa tiketi za kieletroniki
ATCL	Mfumo wa usimamizi wa mapato ya mizigo: Mizigo ya kimataifa huchakatwa nje ya mfumo.

Ninapendekeza kwamba NIMR, TRC na ATCL zichukue hatua za kutathmini na kubainisha sababu za kusitasita kutumia moduli na mifumo hii ipasavyo, kuhakikisha kuwa moduli na vipengele vyote vinatumika kikamilifu, na kusitisha shughuli ambazo zinaweza kufanyika ndani zisifanyike nje ya mfumo.

2.2.13 Mapungufu ya udhibiti katika mifumo ya MMMIS na MCMS ya Tume ya Madini

Tume ya Madini ina jukumu la kusimamia na kudhibiti tasnia ya uchimbaji madini na kuhakikisha kuwa shughuli za uchimbaji madini zinazingatia sheria na kanuni husika. Tathmini ya mifumo ya Tume ya Madini: Mfumo wa MMMIS na MIMS, ulibaini masuala yafuatayo. Rejea **Jedwali na 7**.

Jedwali la 7: Changamoto za mifumo ya Tume ya Madini

Mfumo	Changamoto	Madhara
MMIS	<ul style="list-style-type: none"> Afisa wa masoko anayewajibika kwa ukaguzi alikuwa anawenza kuingiza bei ya elekezi wakati wa kujaza fomu ya kuingiza mauzo, badala ya kutumia bei iliyowekwa katika mfumo.	Kukosekana kwa usahihi katika bei zilizotumiwa, uwezekano wa kukosekana kwa usahihi katika ada na ushuru uliotozwa.

Mfumo	Changamoto	Madhara
	<ul style="list-style-type: none"> • Afisa alikuwa akiingiza kwenye mfumo, taarifa za maelezo ya upimaji kutoka kwenye mizani tika. Maelezo haya hutumika katika kuamua gharama ya mirahaba, gharama ya ukaguzi, na ushuru wa huduma wa serikali. • Zaidi ya bei elekezi moja ilitumika ndani ya siku moja. 	
MIMS	1060 Leseni za Uchimbaji wa Msingi (PML) hazipo kwenye Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Mipaka ya Uchimbaji Madini (MCIMS)	Makosa yanayohusiana na kuthibitisha uhalali wa leseni, uwezekano wa kupoteza mapato ya serikali.
MIMS	Miamala 311,910 ilikuwa na bei za mauzo zilizokokotolewa kimakosa, Miamala 198,824 ililipwa kwa kiwango pungufu ya kiwango kilichoidhinishwa cha gharama za mrahaba na ukaguzi, na miamala 113,086 ililipwa kwa kiwango cha zaidi ya kiwango kilichoidhinishwa cha gharama za mrahaba na ukaguzi.	Upotevu wa mapato kutokana na bei za mauzo zisizo sahihi.

Ninapendekeza kuwa Tume ya Madini: (a) ifanye ukaguzi kamili wa leseni; (b) iunganishe MMMIS na BOT ili kupata kiotomatiki taarifa za ubora na uzito wa madini; na (c) ifanye marekebisho ya udhibiti ili kuhakikisha hesabu sahihi na ufanisi wa mfumo wa bei za kuuza na bei za wastani wa madini.

2.2.14 Upungufu katika Usimamizi wa POS - TEMESA

Niligundua mashine za POS zinazotumika katika vituo vya kukusanya mapato vya TEMESA hazikuwa zimeunganishwa kwenye mtambo mkuu wawa kuhifadhi data (Server). kwahiyio mashine ikiharibika, taarifa za mapato hupotea na haziwezi kufuatiliwa. Hii inaweza kusababisha uwezekano wa upotevu wa mapato na matumizi mabaya ya vifaa hivyo.

Ninapendekeza kwamba TEMESA iweke mfumo wa usimamizi wa mashine za POS ili kuhakikisha kuwa taarifa zote za mapato zinarekodiwa kwa wakati na zinapatikana kwa urahisi kwa madhumuni ya usuluhishi na ukaguzi.

2.2.15 Upungufu wa mfumo wa TTMS

Kifungu cha 4 - (2) (i) cha Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Tele-Traffic), 2021 kinahitaji Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano Tanzania (TCRA) kutekeleza mfumo wa ufuatiliaji wa shughuli za pesa za simu za mkononi kwa kuzingatia Sheria ya Mfumo wa Malipo ya Kitaifa. Zaidi ya hayo, Kifungu cha 4 - (2) (j) cha Kanuni hizo hizo kinahitaji Mamlaka kutekeleza mfumo wa uhakikisho wa mapato kwa huduma za mawasiliano katika Jamhuri ya Muungano.

Mapitio yangu ya udhibiti wa TTMS yaligundua upungufu ufuatao:

(i) Tofauti katika Viwango vya Malipo na Kodi kwa miamala ya Simu za Mkononi

Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano Tanzania inahitajika kutekeleza mfumo wa ufuatiliaji wa miamala ya simu za mkononi ili kutoa uhakiki wa mapato kwa kuzingatia Kifungu cha 4 - (2) (i) cha Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Tele-Traffic), 2021. Walakini, nilibaini tofauti kati ya viwango vya malipo vilivyopo kwenye kanuni na viwango vilivyotozwa kutokana na mfumo wa TTMS kuchukua ada na kodi za miamala ya simu za mkononi kama zinavyotoka kwenye mifumo ya waendeshaji na kutokuwa na udhibiti wa kuthibitisha kuwa mifumo ya waendeshaji inatumia viwango sahihi. Upungufu huu unaweza kusababisha malipo ya kodi inayohitajika kuwa ya chini au ya juu.

Ninapendekeza TCRA iboreshe mfumo wa TTMS kuweza kukokotoa upya tozo ili kuhakikisha kuwa viwango sahihi vinatumika na kwamba ada na kodi zipo sahihi.

(ii) Usuluhishi hafifu wa tozo za miamala ya simu za mkononi

Ukaguzi ulibaini kuwa kulikuwa na utofauti kati ya kodi zilizoripotiwa katika Mfumo wa TTMS wa TCRA na kodi zilizowasilishwa kwa TRA na waendeshaji. Chanzo cha tofauti hizi kilichangiwa na utaratibu duni wa usuluhishi wa miamala. Hivyo, usahihi wa kodi za serikali hauwezi kuhakikishwa.

Ninapendekeza TCRA iimarishe utaratibu wa usuluhishi kwa kuzingatia taarifa zilizoripotiwa kwa TRA na Waendeshaji. Pia, itekeleze usuluhishi

baina ya mfumo wa TTMS na mfumo wa e-filing wa TRA kwa uthibitisho wenyewe ufanisi zaidi.

(iii) Kutokuwepo kwa Ufuatiliaji wa miamala ya simu za mkononi isiyofanikiwa

Niligungdua kuwa ufuatiliaji wa miamala ya simu za mkononi isiyofanikiwa haufanywi katika mfumo wa TTMS. Nilielezwa kuwa muundo wa TTMS haukuzingatia miamala hii sababu haipaswi kuwa na ada zaidi ya gherama za mtandao zinazohusiana na matumizi ya njia za USSD. Walakini, TCRA imepewa jukumu la kufuatilia na kutoa uhakikisho wa mapato kwa huduma za mawasiliano kulingana na Kifungu cha 4 - (2) (i) na 4 - (2) (j) cha Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Tele-Traffic), 2021. Hii ni pamoja na ada zote zinazotozwa na gherama za waendeshaji kwa madhumuni ya uhakiki wa kodi na uwazi wa serikali.

Ninapendekeza TCRA kuimarisha mfumo wa TTMS ili kujumuisha ufuatiliaji miamla isiyofanikiwa “Rollback Transactions”.

2.3 Udhibiti wa utoaji wa taarifa

Mifumo ya kuaminika ya kuripoti ni muhimu kwa taasisi kufanya maamuzi sahihi na kudumisha uwazi na uwajibikaji. Mapitio ya kina ya udhibiti wa utoaji wa taarifa ya utumaji maombi katika taasisi za Umma yalibaini changamoto zifuatazo; Rejea Jedwali na 8.

Jedwali la 8: Changamoto katika udibiti wa utoaji wa taarifa

Taasisi	Mfumo	Masuala na Athari
TRC	Mfumo wa Tikiti za Kielektroniki	Hakuna ripoti muhimu za mfumo zinazozalishwa, kusababisha kukosefu wa ufuatiliaji wa wakati halisi wa mashine za POS na kutofahamu kiasi kilichokusanywa dhidi ya kiasi kilichowekwa benki kwa kila TTE.
GPSA	GIMIS	<ul style="list-style-type: none"> Ripoti ya uwakala wa forodha haina tarehe ya kuwasili kwa mizigo; Ripoti ya taarifa za kibali na usambazaji haina nambari za risiti za amana na salio la mfuko baada ya amana za akaunti; Ripoti ya vipengee haina rasimu ya nambari ya utambulisho inayolingana;

Taasisi	Mfumo	Masuala na Athari	
		<ul style="list-style-type: none"> Ripoti za uhamisho wa bidhaa katika bohari hazina taarifa kuhusu bohari ambayo vitu vilihamishiwa; na Stakabadhi za uhamisho wa bohari hazina maelezo ya bohari ya zilizotoa bidhaa. 	
RITA	Mfumo Usajili wa Vifo Vizazi	Hakuna ripoti za makusanyo ya mapato; Hakuna ripoti za mwaka za usajili wa vizazi na vifo; Hakuna ripoti za watoto walio na au wasio na vyeti nya kuzaliwa. Hii inasababisha kushindwa kubaini jumla ya makusanyo na watoto wenye vyeti nya kuzaliwa.	
NECTA	SAGE	Taarifa ya mtiririko wa fedha na taarifa ya mizania ya fedha, na kusababisha taarifa hizo kutengenezwa nje ya mfumo.	
Tume ya Madini	MIMS	Hauna dashibodi/ripoti inayooonesha miamala ya kila siku ya PoS na hali za PoS, hivyo kusababisha kutogunduliwa kwa PoS isiyofanya shughuli kwa wakati.	
Wizara Mambo Katiba Sheria	ya ya na	Mfumo wa Msaada wa Kisheria na Usuluhishi	<ul style="list-style-type: none"> Hautoi taarifa muhimu kama vile taarifa za ukusanyaji wa mapato; vyeti vilivyotolewa; maombi na hali zake; ratiba ya maombi; Huduma zinazotolewa na watoa msaada wa kisheria, wasuluhishi na wapatanishi; Idadi ya kesi zilizoendeshwa kwa muda, Ripoti inayooonesha aina ya kesi na mahakama au mabaraza ambayo yaliwasilishwa, suala la mgogoro wa kisheria uliohusika; Ripoti inayooonesha idadi ya wateja waliopokea msaada wa kisheria na huduma zao za kijiografia; na Ripoti inayooonesha matokeo ya utoaji wa msaada wa
TBA	GRMS	<ul style="list-style-type: none"> Ripoti zinazoweza kusaidia ufanyanyi maamuzi, na hivyo kusababisha uamuzi usio na taarifa kama vile ripoti za mauzo, Ripoti za kukodisha nyumba za serikali, nyumba zisizo za serikali na ripoti za madeni ya kukodisha, Ripoti za miradi yaa ujenzi; na Ripoti za ushauri 	
OR- TAMISEMI	TAUSI	Fedha taslimu za mkusanyaji wa POS.	
Bodi ya Mikopo kwa Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB)	Portal waajiri ya	Ripoti ya salio la mikopo ambayo haijasalia kwa wafanyakazi.	

Ukosefu wa ripoti muhimu katika mifumo inaweza kusababisha kukosekana kwa uwazi na uwajibikaji kama vile ugunduzi wa upotevu wa mapato kwa wakati, ugumu kwa mashirika kufanya maamuzi sahihi na uingiliaji wa mikono ambao unaweza kuongeza hatari ya makosa.

Ninapendekeza taasisi zililotajwa zifanye mapitio ya kina ya mifumo iliyopo na kubaini ripoti muhimu ambazo hazipo au zisizotosheleza na kuimarisha mifumo hiyo kujumuisha ripoti hizo. Pia, zihakikishe mifumo imeundwa ili kutoa ripoti zinazohitajika kwa wakati na kwa usahihi.

SURA YA TATU

UDHIBITI WA JUMLA WA TEHAMA

03

UDHIBITI WA JUMLA WA TEHAMA

3.0 Utangulizi

Kufuatia tathmini ya ufanisi wa udhibiti wa jumla wa TEHAMA, nilianzisha kiwango cha jumla cha uzingatiaji wa taratibu za serikali mtandao, ikiwamo sheria, miongozo, viwango na taratibu bora katika vipengele vifuatavyo: Usimamizi wa mpango-mkakati wa huduma za TEHAMA, usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA, Usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA, usimamizi wa matukio ya TEHAMA, Usimamizi wa mifumo ya TEHAMA, usimamizi wa watoa huduma wa TEHAMA, usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA, pamoja na usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo ya TEHAMA. Kiwango cha uzingatiaji wa taratibu kimekadiriwa kwa kipimo cha sifuri hadi tano, kama ilivyofafanuliwa katika **Kielelezo Na. 3**.

Muundo wa tathmini hiyo unatoa mrejeo kwa kulinganisha matokeo ya taasisi mwaka hadi mwaka. Ninatarajia taasisi kufikia kiwango cha 3 chenye maana ya “bora zaidi” katika vipengele vyote.

Kielelezo Na. 3: Viwango vya ukadiriaji na vigezo

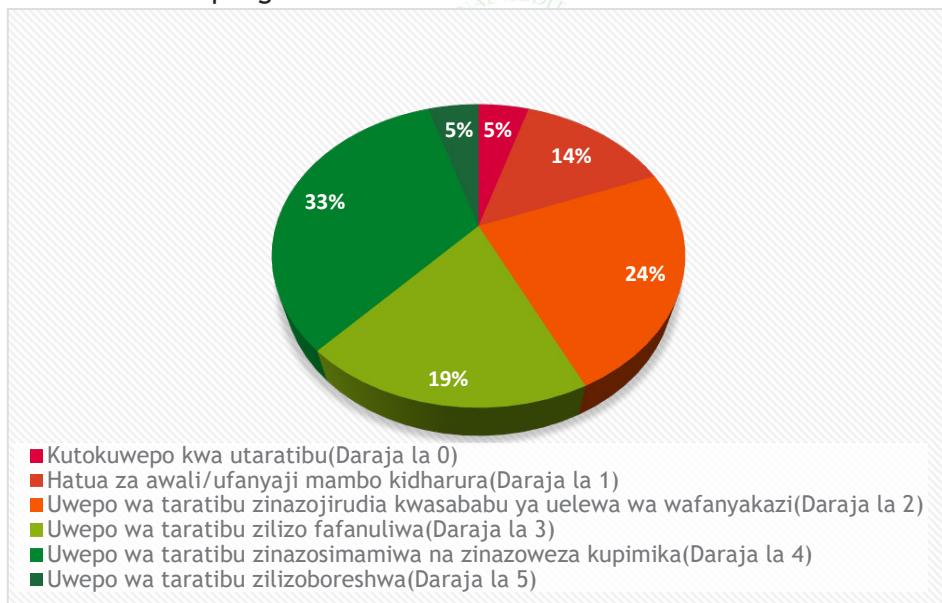

3.1 Usimamizi wa mpango mkakati kwa huduma za TEHAMA

Usimamizi wa mpango-mkakati kwa huduma za TEHAMA unahusisha kukuza na kutekeleza mpango wa kufikia malengo ya taasisi kuitia matumizi sahihi ya TEHAMA. Inahusisha kuifanya teknolojia iendane na mahitaji ya biashara na kufanya maamuzi sahihi juu ya uwekezaji katika teknolojia, sera, na huduma zinazotolewa. Usimamizi sahihi wa mpango mkakati unasababisha utoaji wa huduma za TEHAMA ambazo zinasaidia na kusababisha ukuaji wa shughuli za taasisi.

Nilikagua taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinafuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa mpango mkakati kwa huduma za TEHAMA. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 4**. Ufafanuzi zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**

Kielelezo Na. 4: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa mpango mkakati kwa huduma za TEHAMA

Sambamba na tathmini ya kiwango cha kufuata taratibu za miongozo ya mkakati katika usimamizi wa huduma za TEHAMA katika taasisi 21 za umma, ukaguzi wangu pia ulifanya tathmini ya utekelezaji wa mkakati huo katika taasisi nyinginezo ambazo hazikuorodheshwa. Katika tathmini hiyo, nilibaini upungufu mbalimbali kama unavyoonekana katika **Jedwali Na 9**.

Jedwali la 9: Mapungufu katika usimamizi wa mkakati wa huduma za TEHAMA

Upungufu	Taasisi
Kuwapo kwa mipango mikakati ya TEHAMA isiyoidhinishwa	MNH, MORUWASA, STAMICO, STAMIGOLD, MIIT, MLF (Livestock sector), PO-RALG, RITA
Kutofanyika kwa tathmini za kila mwaka za mipango mikakati	TANROADS, MOCLA, NIMR
Kukosekana kwa kamati tendaji za TEHAMA	TRC, STAMICO, STAMIGOLD, TPDC
Kukutana kwa kamati tendaji za TEHAMA chini ya mara nne kwa mwaka	MSD, TCU, NECTA, TCAA, RUWASA, RITA, TAA, TBA, PMO-LYED, MoCLA, MC, EWURA, PO-RALG, MWAUWASA
Nyaraka za kamati tendaji za TEHAMA hazikufafanuliwa vya kutosha katika chata ili kubainisha malengo, muundo, na majukumu yake	TAA, RUWASA, TBA, MIIT, TCU
Uundwaji wa kamati tendaji ya TEHAMA haukuuata Kifungu cha 18-(4) cha sheria ya serikali mtandao ya 2019	RITA, MLF (Livestock sector), MWAUWASA
Muundo wa idara ya TEHAMA haukuuata kifungu cha 21(4) cha sheria ya serikali mtandao ya 2019.	Tume ya Madini
Wakaguzi wa ndani kutokufanya ukaguzi wa TEHAMA	GPSA, MORUWASA, NECTA, NIMR, RITA, TANROADS, TBA, MC, MIIT, TRC

Udhaifu ulibainika unaweza kuzuia matumizi sahihi ya TEHAMA katika kusaidia ufikiwaji wa malengo ya taasisi. Pia, unaweza kusababisha hatari za kiusalama katika TEHAMA.

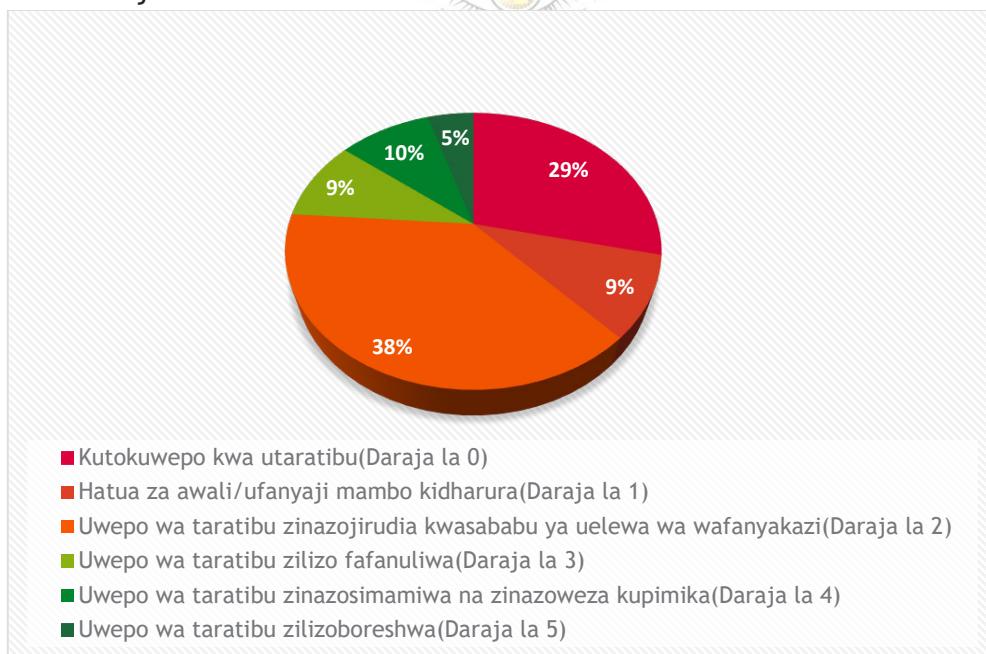
Napendekeza kwamba taasisi hizo: (a) zitengeneze mpango-mkakati wa TEHAMA na kuhakikisha unaidhinishwa na wadau husika; (b) zianzishe kamati tendaji za TEHAMA ambazo zitasimamia na kuhakikisha mipango ya kitengo cha TEHAMA zinasaidia katika kufikiwa kwa malengo ya taasisi; (c) ziunde kamati tendaji za TEHAMA, zibainishe majukumu na uwajibikaji wa kamati na kuhakikisha inakutana mara nne kwa mwaka; na (d) zihakikishe kuwa kitengo cha ukaguzi cha ndani kinafanya ukaguzi wa mara kwa mara wa udhibiti wa TEHAMA.

3.2 Usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA

Katika mazingira ya sasa, taasisi zinahitaji mpango madhubuti wa kuhakikisha huduma endelevu (BCP) na mpango wa kurejesha huduma wakati wa majanga (DRP) ili kukabiliana na majanga yasiyotarajiwa kama vile, majanga ya asili, mashambulizi ya mtandaoni na majanga mengine. Majanga yanaweza kusababisha madhara makubwa, ikiwamo kutopatikana kwa huduma kwa muda mrefu. BCP & DRP inaweza kusaidia kurejesha shughuli muhimu na uendeshaji wa TEHAMA kwa haraka, kupunguza athari za majanga, na kuendelea kutoa huduma kwa wateja na washikadau wao.

Nilifanya ukaguzi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinifuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa mpango kuhakikisha huduma Endelevu (BCP) na mpango wa kurejesha huduma wakati wa majanga (DRP). Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 5**, na ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 5: Tathimini ya uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA

Sambamba na tathmini ya kiwango cha kufuata taratibu za miongozo ya usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA katika taasisi 21 za umma,

ukaguzi wangu pia ulifanya tathmini ya utekelezaji wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA katika taasisi nyinginezo ambazo hazikuorodheshwa na kubaini upungufu mbalimbali katika BCP, DRP, na katika taratibu za kutunza akiba ya data kama ilivyooneshwa katika **Jedwali Na. 10**.

Jedwali la 10: Upungufu katika usimamizi wa huduma endelevu za TEHAMA

Upungufu	Taasisi
Kukosekana kwa nyaraka za BCP na/au DRP	TCAA, TANROADS, JOT, TRC, STAMICO, TPDC, RITA, MLF, TBA
Kuwapo kwa nyaraka za DRP zilizopitwa na wakati	MNH, MLF, MIIT
Kuwapo kwa nyaraka za BCP na DRP zenyenye upungufu kama vile: nyaraka kukosa RPO na RTO, mifumo muhimu, timu maalumu za uokoaji, taratibu za kurejesha mifumo kipindi cha majanga	NECTA, GPSA, NIMR, JOT, STAMICO, STAMIGOLD, MoCLA, PO-RALG, MORUWASA
Kutofanyika kwa majoribio na mafunzo ya ufahamu DRP	NECTA, TCU, GPSA, NIMR, MSD, RITA, MNH, STAMIGOLD, NCAA, MC, MoCLA, PO-RALG, MORUWASA
Kutofanyika kwa ‘backup’ ya data	TCAA, TANROADS, RITA, PMO-LYED
Kutokuwapo kwa mazingira mbadala ya kuhifadhi akiba ya data	PSSSF, STAMIGOLD, T-PESA, TEMESA
Kutokutumika kwa akiba ya data nje ya mtandao (<i>offline backup</i>)	MSD, Mining Commission, NCAA
Ukosefu wa taratibu za kufanya majoribio ya kutumia data za akiba	NIMR, MOI, PMO-LYED, STAMIGOLD
Kutofanyika kwa majoribio ya kutumia data za akiba kama zinafanya kazi vile inavyokusudiwa	TCU, GPSA, TANROADS, TAA, MoCLA, PO-RALG, TBA, MNH

Upungufu uliobainika unaweza kusababisha taasisi kushindwa kurudisha huduma pindi majanga yatakapotokea.

Ninapendekeza wasimamizi wa taasisi hizi wafanye yafuatayo: (a) watengeneze na kuhakikisha utendaji kazi wa BCP na DRP, kukagua na kusasisha hati za DRP, kufafanua RPO na RTO, kujumuisha mifumo yote muhimu katika hati za BCP, kufafanua timu za uokoaji, kufafanua taratibu za kurejesha huduma ya mifumo muhimu, kufanya majoribio ya DRP, na kuendesha mafunzo ya ufahamu ya DRP; na (b) kuhakikisha

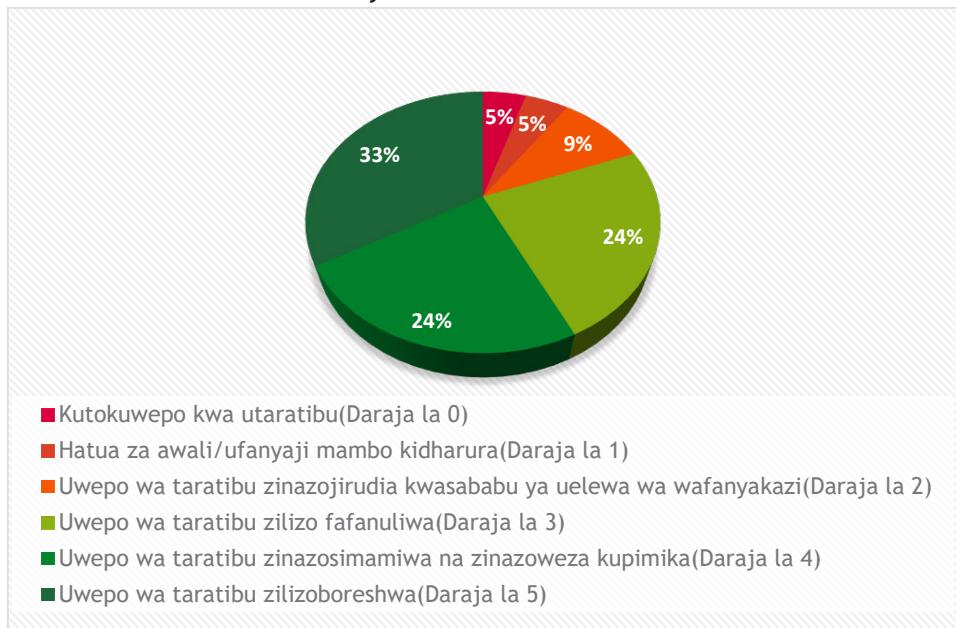
kwamba mifumo ya akiba ya data inachukuliwa mara kwa mara, kuandaa na kutekeleza mazingira mbadala ya kuhifadhi akiba za data mbali na mazingira ya uzalishaji, kuanzisha na kuendesha utaratibu wa kuhifadhi akiba za data nje ya mtandao, kuandaa taratibu za kufanya majaribio ya akiba za data, na kufanya majaribio ya akiba za data mara kwa mara.

3.3 Usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA

Usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA ni mchakato wa kusimamia miundombinu ya teknolojia ya taasisi ili kuhakikisha inafanya kazi kwa ufanisi. Hii ni pamoja na kupanga, kubuni, kutekeleza, kuendesha, na kudumisha mifumo na huduma za teknolojia. Miundombinu inaweza kujumuisha vifaa, programu, mtandao, na mifumo ya uhifadhi wa data.

Nilifanya ukaguzi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinafuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika Kielelezo Na. 6, na ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika Kiambatisho Na. 1.

Kielelezo Na. 6: Tathmini ya ufuatajaji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA

Tathmini yangu ya usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA ilibaini upungufu mbalimbali ikiwamo ufuatilaji usioridhisha wa mtandao na seva za taasisi. Katika taasisi za GPSA, TBA, EWURA, TCU na MSD, nimebaini kwamba zana za kufuatilia mtandao na seva hazikutumiwa ipasavyo ambapo ripoti kutoka zana hizo zilikuwa hazichunguzwi au kuchambuliwa, hivyo kuchelewesha kutambua na kutatua masuala ya utendaji wa miundombinu ambayo inaweza kusababisha usumbu kwenye shughuli za taasisi na upotevu wa data.

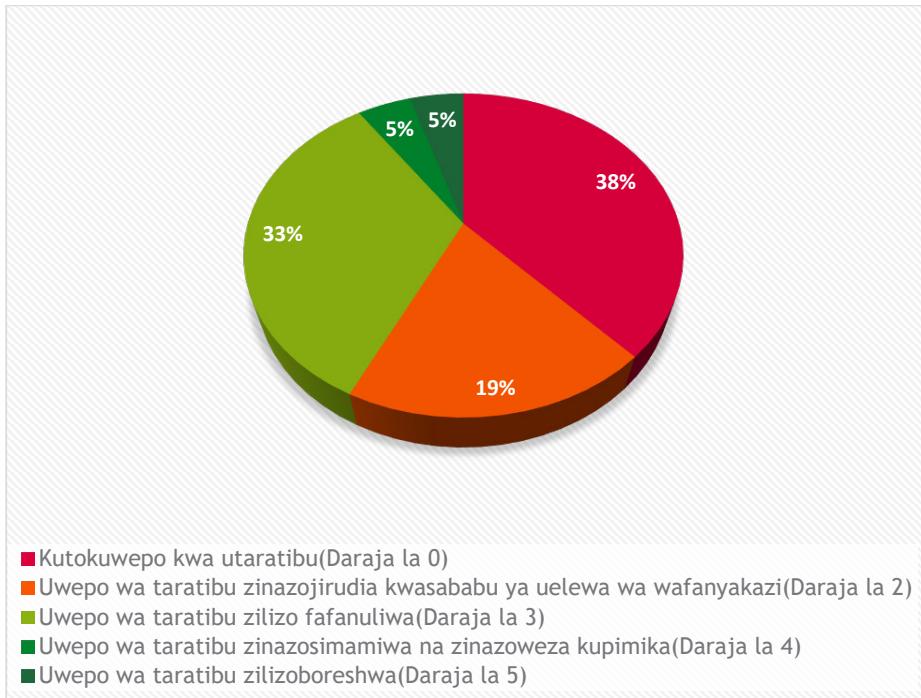
Napendekeza menejimenti za MSD, TBA, EWURA, na TCU zihakikishe kwamba ripoti za kila mwezi kutoka kwenye zana za kufuatilia miundombinu zinachunguzwa, kuchambuliwa, na kuripotiwa ili kushughulikia hitilafu zinazobainika.

3.4 Usimamizi wa matukio ya TEHAMA

Usimamizi wa matukio ni kushughulikia na kutatua kwa ufanisi matukio ambayo yanaweza kuathiri utoaji wa huduma. Usimamizi sahihi wa matukio husaidia wateja kuridhishwa na huduma, ufanisi ulioboreshw, hupunguza kiwango cha kutopatikana kwa mifumo ya TEHAMA, na matumizi bora ya rasilimali. Pia husaidia kutambua na kutatua matukio kabla hayajafikia kuwa sugu, na kusababisha uboreshaji endelevu na kuongezeka kwa ufanisi katika shughuli za TEHAMA.

Nilifanya ukaguzi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinifuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa matukio ya TEHAMA. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 7**, na ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 7: Tathmini ya ufuatajaji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa matukio ya TEHAMA

Sambamba na tathmini ya kiwango cha kufuata taratibu za miongozo ya usimamizi wa matukio ya TEHAMA katika taasisi 21 za umma, ukaguzi wangu pia ulifanya tathmini ya utekelezaji wa usimamizi wa matukio ya TEHAMA katika taasisi nyinginezo ambazo hazikuorodheshwa na kubaini upungufu mbalimbali kama ilivyooneshwa katika **Jedwali la 11**.

Jedwali la 11: Upungufu katika usimamizi wa matukio ya TEHAMA

Upungufu	Taasisi	Madhara yake
ukosefu wa mikataba ya makubaliano ya uendeshaji kati ya idara za TEHAMA na idara zinginezo katika taasisi (OLA)	TANROADS, NIMR, JOT, TRC, TCU, MORUWASA, NECTA, TBA, PMO-LYED, MIIT, MLF-Livestock sector, EWURA, PORALG, WCF, TCAA, OTR, MOI, MNH, RITA, MoCLA, GPSA, MC, and MSD	kutokuwapo kwa uwajibikaji katika utoaji wa huduma na kushindwa kupima viashiria muhimu vya utendaji
kukosekana kwa taratibu zilizothibitishwa za	TANROADS, NIMR, MORUWASA, TRC, TBA, JOT,	kushindwa kutatua changamoto za TEHAMA kwa muda mfupi na

Upungufu	Taasisi	Madhara yake
usimamizi wa matukio ya TEHAMA	MoCLA, MIIT, WCF, MNH, MOI, RITA, TCAA, and PO-RALG	kusababisha usumbufu wa shughuli za taasisi
Kukosekana kwa programu/mfumo wa kusajili matukio ya TEHAMA	NECTA, TCU, NIMR, GPSA, TCAA, MNH, MOI, RITA, TRC, JOT, PMO-LYED, TBA, MoCLA, MC, MIIT, MLF-Livestock sector, and MSD	Ugumu wa kurekodi na kuhifadhi matukio kwa uchambuzi baadaye ili kubaini masuala yanayojirudia kwa kutambua chanzo cha tatizo na kupata suluhisho la kudumu

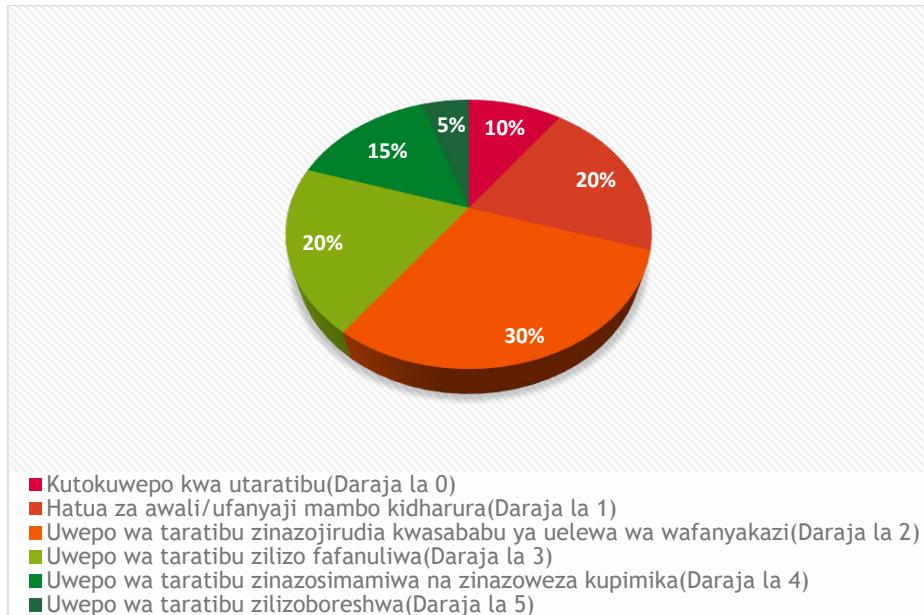
Napendekeza kwamba menejimenti ya taasisi zilizotajwa zifanye yafuatayo: (a) waanzishe na kutekeleza makubaliano ya uendeshaji kati ya idara ya TEHAMA na idara zingine; (b) zianzishe na kutekeleza taratibu rasmi zilizothibitishwa za kushughulikia matukio; na (c) zihakikishe upatikanaji wa programu ya TEHAMA ambapo matukio yataripotiwa.

3.5 Usimamizi wa mifumo

Ukagazi wa usimamizi wa mifumo ni tathmini kamili ya michakato, taratibu, na udhibiti uliopo kwa ajili ya kusimamia mifumo ndani ya taasisi. Lengo la ukagazi huu ni kutathmini ufanisi, na usalama wa mifumo ya TEHAMA, kutambua hatari zinazoweza kutokea, na kutoa mapendekezo ya kuboresha. Nilifanya ukagazi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinifuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa mifumo ya TEHAMA. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 8**, na ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 8: Tathmini ya ufuatajaji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa mifumo

Ukaguzi wa usimamizi wa mifumo ya TEHAMA umebaini masuala muhimu kadhaa. Nayo ni: kutokuwapo kwa ukaguzi wa akaunti zenyewe uwezo wa juu (*privileged accounts*), kutokuwapo kwa kumbukumbu za taarifa za matumizi kwenye kanzidata. Pia, kuna kuwapo kwa akaunti za watumiaji wa mfumo zinazokuja na mfumo (default account) kwenye kanzidata, pamoja na kutofuata udhibiti wa usalama wa nywila. Kuwapo kwa akaunti za watumiaji wa mfumo zinazokuja na mfumo na kukosekana kwa utaratibu wa kutambua gharama za ujenzi wa mifumo inayotengenezwa na wataalamu wa ndani kama mali isiyohamishika ni masuala niliyoyaangalia. Ukaguzi pia umebaini upungufu katika upatikanaji na upokeaji wa mifumo ya TEHAMA, matumizi ya mfumo wa TEHAMA na kuwapo kwa kanzidata zisizopata huduma za kiufundi kutoka kwa watengenezaji.

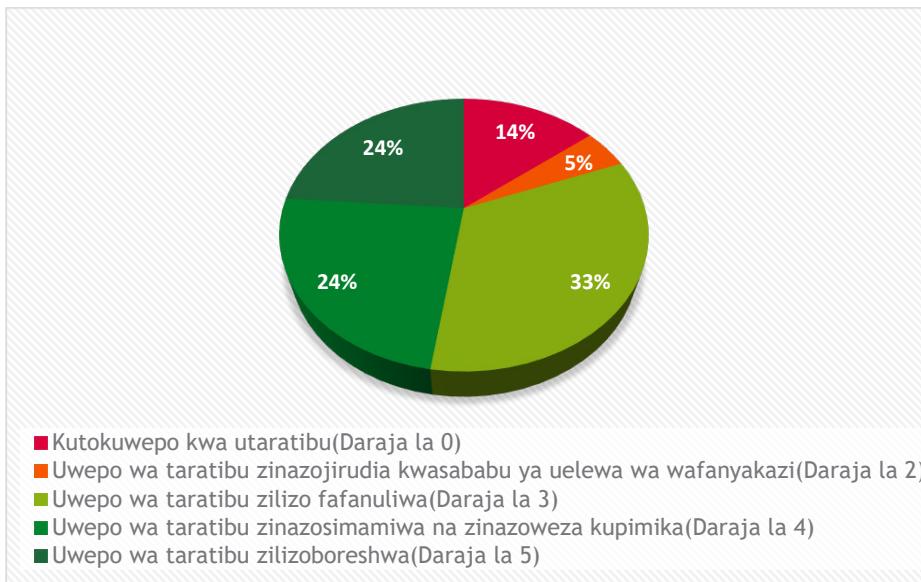
Napendekeza Mamlaka ya Serikali Mtando (e-Government Authority) kuhakikisha taasisi za umma: (a) Zinafanya mapitio ya akaunti zenyewe uwezo wa juu na kutekeleza ufuatiliaji wa mara kwa mara ili kuhakikisha zinapatikana tu kwa wale wanaohitaji; (b) Kusimamia kuboreshwa kumbukumbu za taarifa ya matumizi kwenye kanzidata na mifumo ya TEHAMA ili kutoa taarifa za kina kuhusu shughuli za watumiaji, huku udhibiti wa usalama wa nywila ukiboreshwa; (c) Kuzuia matumizi ya

akaunti za mfumo zenyenye uwezo wa juu (default and generic accounts), na kuboresha mifumo ya endeshi na kanzidata; na (d) Kutambua mifumo ya ndani iliyotengenezwa kama mali, na kushughulikia kasoro katika upatikanaji na uendelezaji wa mifumo ya TEHAMA kwa kutekeleza mchakato wa usimamizi wa mradi ya mifumo na udhibiti wa ubora unaofaa.

3.6 Usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA

Usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA ni jukumu muhimu katika kuhakikisha utekelezaji na mafanikio yatokanayo na matumizi ya mifumo kwenye taasisi. Mapitio yangu ya usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA yalijumuisha tathmini ya vipengele muhimu kama vile usimamizi wa mikataba, ufuatilaji wa utendaji wa watoa huduma, na usimamizi wa athari. Lengo la ukaguzi lilikuwa kubaini ufanisi na ubora wa mchakato wa usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA na kutambua maeneo ya kuboresha ili kuhakikisha kuwa taasisi zinaweza kusimamia uhusiano wake na watoa huduma za TEHAMA kwa ufanisi na kupunguza athari zake. **Kielelezo Na. 9** kinaonesha kiwango cha jumla cha ufuataji wa taratibu katika usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA kwa taasisi 21 za umma zilizofanyiwa ukaguzi. Ufafanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 9: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA

Ni muhimu kwa taasisi kuweka na kutunza mikataba sahihi na makubaliano ya kiwango cha huduma na watoa huduma za TEHAMA, kufanya mapitio ya makubaliano ya kumbukumbu ya makubaliano, kufuatilia utendaji wa watoa huduma na kuwa na usimamizi wa kutosha wa watoa huduma ili kuhakikisha uwajibikaji na utoaji wa huduma bora. Ugaguzi wangu wa usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA katika taasisi mbalimbali umebaini masuala yafuatayo:

3.6.1 Kukosekana kwa mikataba na makubaliano ya viwango vya huduma na watoa huduma za TEHAMA

Ugaguzi wa usimamizi watoa huduma za TEHAMA umebaini kwamba taasisi nydingi za serikali nchini Tanzania hazina mikataba na makubaliano ya viwango vya huduma na watoa huduma wao wa TEHAMA. Taarifa zaidi zimeoneshwa katika Jedwali la 12.

Jedwali la 12: Kukosekana kwa mikataba na makubaliano ya viwango vya huduma na watoa huduma za TEHAMA

Taasisi	Mto a Huduma	Huduma
GPSA	eGA	kuhifadhi mifumo (application hosting) na mtandao
TCAA	Indra	Mfumo wa bili za anga (ABS)
NIMR Mwanza centre	TTCL	Mtandao
	Prelink Medical Solutions	Mfumo wa LIMS
RITA	Dar es Salaam Institute of Technology (DIT)	Ushauri wa kitaalamu kwenye utengenezaji mfumo wa ‘trustees management system’
	eGA	Mfumo wa ‘Marriage and Divorce System’
	TTCL	Mtandao
STAMICO	TTCL	Mtandao
Hospitali ya Taifa ya Muhimbili	TTCL	Mtandao
	Vodacom	Mtandao
Wizara ya Katiba na Sheria	eGA	Kuhifadhi mifumo na Mtandao
	NIDC	Kuhifadhi mifumo
TBA	NIDC	Kuhifadhi mifumo na Mtandao
	eGA	Kuhifadhi mifumo

Taasisi	Mtoa huduma	Huduma
Wizara ya Mifugo na Uvubi (Sekta ya Mifugo)	TTCL	Mtandao

Kukosekana kwa mikataba na makubaliano na watoa huduma za TEHAMA kunaweza kusababisha hatari kwa taasisi za serikali, ikiwamo kukatika kwa huduma, uvujaji wa data, na kuwa tegemezi kwa mtoa huduma.

Napendekeza taasisi hizi za serikali zinapaswa kuanzisha makubaliano rasmi na watoa huduma wa TEHAMA husika ili kupunguza hatari hizi na kuhakikisha utoaji wa huduma bila tatizo.

3.6.2 Kukosekana kwa ufuatiliaji wa utendaji kazi kwa watoa huduma

Mapitio ya ufuatiliaji wa utendaji wa watoa huduma za TEHAMA kwenye taasisi mbalimbali za serikali; ikiwamo EWURA, TANROADS, NECTA, na Wizara ya Katiba na Sheria, yalibaini kukosekana kwa ufuatiliaji wa kutosha na hivyo kusababisha vikwazo katika kuboresha huduma.

Napendekeza taasisi hizi zianzishe mfumo wa ufuatiliaji wa utendaji kazi wa watoa huduma na kuhakikisha kuwa ufuatiliaji hufanyika mara kwa mara.

3.6.3 Kukosekana kwa Udhibiti wa Utumiaji wa Mifumo kwa Watoa Huduma za TEHAMA

Katika ukaguzi wangu wa TTCL-PESA na TASAC, niligundua kuwa wazabuni wa mifumo hawana kikomo cha matumizi kwenye kanzidata pamoja na mtandao wa taasisi. Kutokuwapo kwa udhibiti wa wazabuni katika mifumo kunaweza kusababisha taarifa kunakiliwa, kusambazwa, na kutumika isiyyo na wazabuni au wafanyakazi wake.

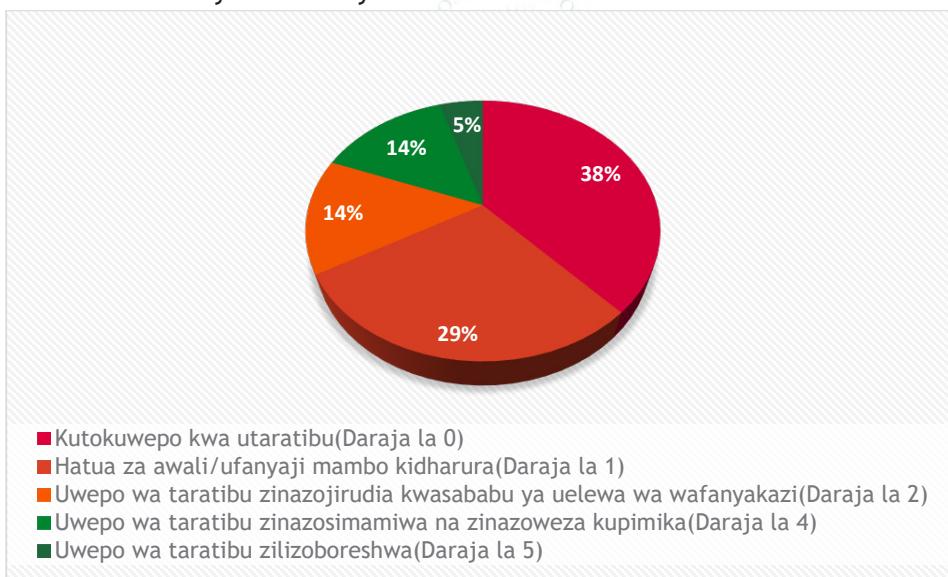
Napendekeza TTCL na TASAC kuwaondolea wazabuni haki za kuingia kwenye mifumo na kuwapa pale tu panapohitajika ili kuhakikisha usalama kwenye mifumo.

3.7 Usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA

Taratibu za udhibiti wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA ni muhimu ili kuhakikisha mabadiliko thabiti, ya kuaminika na yenye ufanisi. Tathmini ya sera, taratibu na udhibiti wa kusimamia mabadiliko ya mifumo ni muhimu ili kudumisha usiri, usalama na upatikanaji wa mifumo. Mabadiliko yote yanapaswa kuidhinishwa, kujaribiwa, kutekelezwa, na kurekodiwa. Ni vema taasisi iwe na mipango ya utekelezaji na urejeshaji ili kurudisha mfumo katika hali yake ya nyuma pale mabadiliko yatopoleta athari.

Nilifanya ukaguzi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinifuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa mabadiliko ya mifumo ya TEHAMA. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 10**. Ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 10: Tathmini ya ufuataji taratibu katika usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA

Sambamba na tathmini ya kiwango cha kufuata taratibu za miongozo ya usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA katika taasisi 21 za umma, ukaguzi wangu pia ulifanya tathmini ya utekelezaji wa usimamizi wa mabadiliko ya mifumo ya TEHAMA katika taasisi nyingine ambazo

hazikuorodheshwa na kubaini upungufu mbalimbali kama ilivyooneshwa katika **Jedwali la 13**.

Jedwali la 13: Upungufu katika usimamizi wa mabadiliko ya mifumo ya TEHAMA

Mapungufu	Taasisi
Ukosefu wa nyaraka za taratibu za usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo	NECTA, TCAA, TANROADS, NIMR, Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenyewe Ulemavu, TBA, WIZARA YA UWEKEZAJI, VIWANDA NA BIASHARA, Tume ya Madini, Mahakama ya Tanzania
Kuwapo kwa nyaraka za utaratibu wa mabadiliko ya mifumo ambazo hazijaidhinishwa.	TCU, Wizara ya Mifugo na Uvuvi (Sekta ya Mifugo)
Ukosefu wa nyaraka za taratibu za urejeshaji wa mabadiliko kwenye mifumo	NECTA, TCU, TCAA, NIMR, TRC, RITA, OR - TAMISEMI, WIZARA YA UWEKEZAJI, VIWANDA NA BIASHARA, Wizara ya Mifugo na Uvuvi (Sekta ya Mifugo), Tume ya Madini, TBS
Ukosefu wa utaratibu wa kushughulikia mabadiliko ya dharura	NECTA, TCU, GPSA, TCAA, TANROADS, NIMR, TRC, OR - TAMISEMI, WIZARA YA UWEKEZAJI, VIWANDA NA BIASHARA, Tume ya Madini, RITA
Ukosefu wa utaratibu wa kutambua na kuhuisha nyaraka za mifumo kutokana na mabadiliko yaliyoteklezwa	NECTA, TCU, GPSA, TCAA, TANROADS, NIMR, TRC, OR - TAMISEMI, WIZARA YA UWEKEZAJI, VIWANDA NA BIASHARA, Wizara ya Mifugo na Uvuvi (Sekta ya Mifugo), Tume ya Madini, TBS

Kutokuwapo kwa taratibu hizi rasmi za usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo kunaweza kusababisha athari mbaya kwa shughuli za taasisi, kama vile kutopatiana kwa mifumo kwa muda mrefu au bila kutarajia, urejeshaji wa wa mifumo isiyofaa au yenye athari katika hali yake ya awali, ucheleweshaji wa utekelezaji wa mabadiliko muhimu, na ugumu wa kusaidia watumiaji wa mifumo, matengenezo, na marekebisho ya mifumo.

Ninapendekeza kwamba NECTA, TCAA, TANROADS, NIMR, JOT, TCU, TBA, PMO-LYED, MIIT, MC, MLF, TRC, RITA, GPSA, PO-TAMISEMI, na TBS ziandae na ziidhinishe taratibu za usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo, ikiwamo nyaraka za taratibu za urejeshaji wa mabadiliko na za

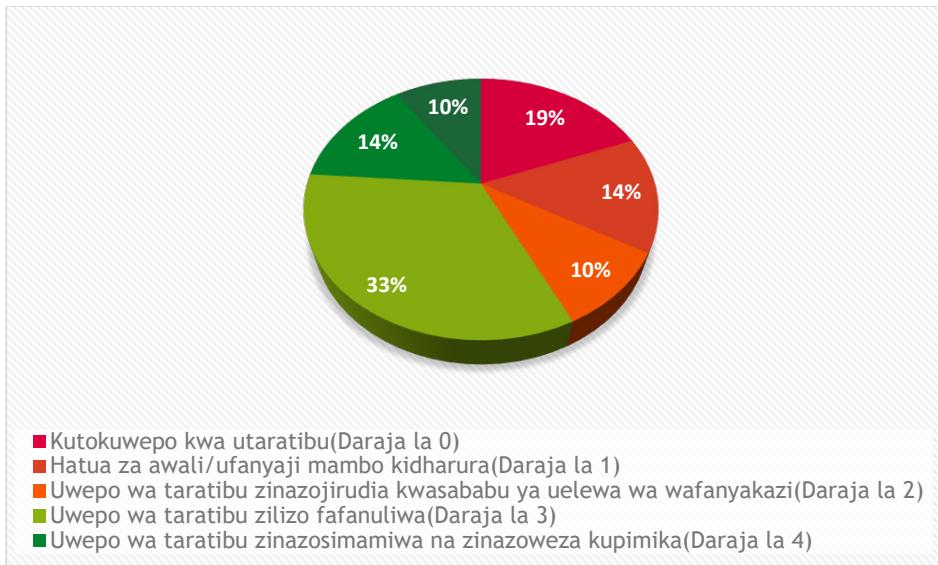
kushughulikia mabadiliko ya dharura, na taratibu za kutambua na kusasisha nyaraka za mifumo kutohana na mabadiliko yaliyotekelawa.

3.8 Usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo

Mapitio ya usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo yanakusudia kutathmini ufanisi na ubora wa utoaji ruhusa za utumiaji mfumo ndani ya taasisi. Nilipitia taratibu, sera, na udhibiti uliopo kwa kutoa, kubadilisha, kufuatalia, na kufuta ruhusa kwa watumiaji wa mfumo. Lengo lilikuwa kutambua udhaifu wowote katika usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa ambao unaweza kusababisha hatari katika utunzaji wa taarifa na upatikanaji mifumo ya taasisi.

Nilifanya ukaguzi katika taasisi 21 za serikali ili kuhakikisha kama zinafuata taratibu zilizowekwa na serikali mtandao juu ya usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo. Kiwango cha jumla cha taasisi hizi katika kufuata taratibu (*compliance level*) kimeoneshwa katika **Kielelezo Na. 11**. Ufanuzi wake zaidi umeoneshwa katika **Kiambatisho Na. 1**.

Kielelezo Na. 11: Tathmini ya ufuataji na uzingatiaji wa taratibu katika usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo

Sambamba na tathmini ya kiwango cha kufuata taratibu za usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mifumo katika taasisi 21 za umma, ukaguzi wangu pia ulifanya tathmini ya utekelezaji wa usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mifumo katika taasisi nyinginezo ambazo hazikuorodheshwa na kubaini upungufu mbalimbali kama ulivyooneshwu katika **Jedwali Na. 14**.

Jedwali la 14: Mapungufu yaliobainika kwenye usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zitolewazo kwa watumiaji wa mifumo.

Upungufu	Taasisi
kukosekana kwa ukaguzi wa mara kwa mara wa shughuli za watumiaji na ruhusa za matumizi	TCU, GPSA, TANROADS, NIMR, NECTA, TRC, NIC, TPDC, TR, MORUWASA, Wizara ya katiba na sheria, Tume ya Madini, Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenye Ulemavu, TBA, OR - TAMISEMI, EWURA, Ministry of Livestock and Fisheries
kutokuwepo kwa taratibu rasmi za kutoa na kufuta haki za watumiaji na ruhusa kwenye mifumo ya TEHAMA na kanzidata.	OR - TAMISEMI, Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenye Ulemavu

Ukosefu wa ukaguzi unaweza kusababisha watumiaji ambao hawajaidhinishwa na wasioidhinishwa kupata ufikiaji wa programu au miundombinu ya TEHAMA.

Napendekeza kuwa taasisi hizi zianzishe udhibiti wa haki za utumiaji na ruhusa ya mifumo, ikiwamo mapitio ya mara kwa mara ya haki, ruhusa na shughuli za watumiaji. Pia, napendekeza kwamba uongozi wa TAMISEMI na Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu uanzishe taratibu za kutoa na kufuta haki za utumiaji na ruhusa za mifumo ya TEHAMA na kanzidata ili kuimarisha mchakato wa kutoa haki za utumiaji na ruhusa ya mifumo.

SURA YA NNE

USIMAMIZI WA MIRADI YA
TEHAMA

USIMAMIZI WA MIRADI YA TEHAMA

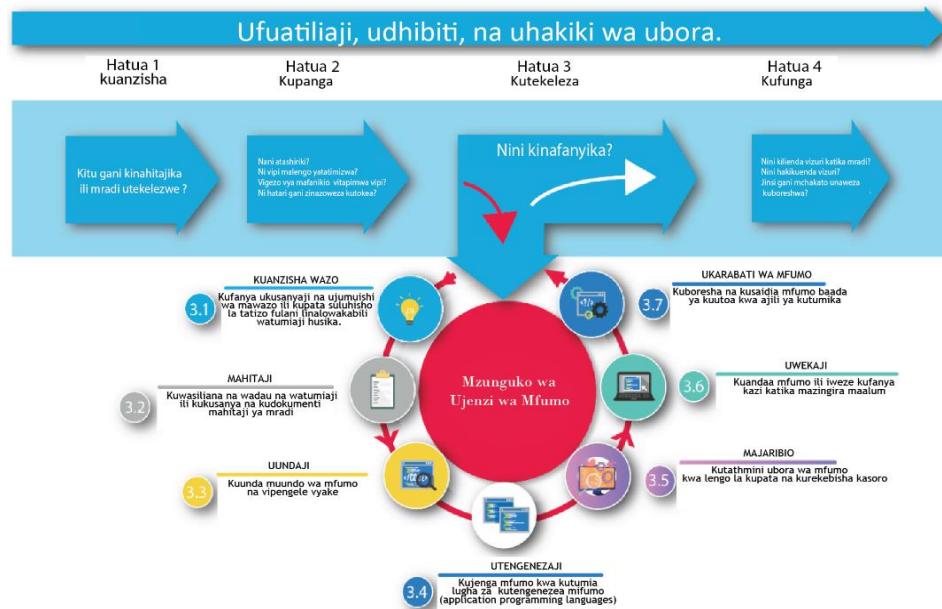
4.0 Utangulizi

Kifungu cha 24(1)-(2) cha Sheria ya Serikali Mtando ya mwaka 2019 inazitaka taasisi za umma kutekeleza miradi ya TEHAMA kwa namna ambayo itahakikisha manufaa yanayotarajiwa kupatikana na hatari zinapunguzwa kwa kuzingatia viwango na miongozo ya kitaalamu kama ilivyoagizwa na mamlaka.

Sura hii inawasilisha tathmini ya ubora na ufanisi wa mchakato wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA ndani ya taasisi za umma. Tathmini inatoa uchunguzi wa kina wa hatua mbalimbali za usimamizi wa miradi ya TEHAMA, ikiwamo kuanzisha mradi, kupanga, kutekeleza, kufuatilia, kudhibiti, na kufungwa. Rejea Kielelezo 12.

Kielelezo 12: Hatua za usimamizi wa miradi ya TEHAMA

Mzunguko wa Ujenzi wa Mfumo

Ukaguzi umefanyika ili kubaini maeneo ya kuboresha katika usimamizi wa miradi ya TEHAMA na kuhakikisha kuwa taasisi zinafaidika ipasavyo kwenye uwekezaji wa teknolojia. Matokeo na mapendekezo yatatumika kama rasilimali muhimu kwa watunga maamuzi na wadau katika maendeleo na

utekelezaji wa miradi ya TEHAMA ya baadaye. Ukaguzi wangu wa utekelezaji wa miradi ya TEHAMA ulibaini upungufu ufuatao.

4.1 Ucheleweshaji katika utekelezaji wa miradi

Nimepitia utekelezaji wa miradi kadhaa ya TEHAMA katika taasisi tano na nimebaini kuwa miradi hii imekumbana na ucheleweshaji mkubwa unaotofautiana kuanzia miezi kadhaa hadi zaidi ya miaka miwili kutokana na sababu mbalimbali kama ukosefu wa fedha na mahitaji ya mfumo yasiyokamilika. Maelezo ya miradi hii na taasisi zinazotekeliza zimeoneshwa katika **Jedwali Na. 15**.

Jedwali la 15: Ucheleweshaji katika utekelezaji wa miradi

S/ N	Taasisi	Mradi (Jina la Mfumo)	Muda uliochele wa	Gharama ya mradi (Shilingi)	Kiasi Kilichotumi ka (Shilingi)	Hali ya Mradi
1	RITA	Mfumo wa usimamizi wa taarifa za usajili wa vizazi na vifo	Mwaka 1 na miezi 11	170,000,000	68,000,000	Usambazaji
2	OR - TAMISE MI	TAUSI	Mwaka 1 na miezi 5	1,512,339,20	974,400,000	Usambazaji
3	WIZAR A YA UWEKE ZAJI, VIWAN DA NA BIASHA RA	Ghala la data/taarifa	Mwaka 1	300,000,000	27,000,000	Ujenzi
4	TBA	Uboreshaji wa mfumo wa usimamizi wa majengo ya serikali	Miezi 3	97,350,200	0	Ujenzi
5	Wizara ya Katiba na Sheria	Dashibodi ya sekta ya haki	Miaka 2	413,660,000	413,660,000	Ujenzi

Ucheleweshaji huu unaweza kusababisha gharama kubwa ya mradi na kuzuia kufikia malengo yaliyokusudiwa.

Ninapendekeza taasisi hizi za serikali kuhakikisha fedha za kutosha zinapatikana na kukamilisha miradi yao kwa wakati ili kuepuka ucheleweshaji mwingine zaidi na kuongeza faida za miradi.

4.2 Ukosefu wa nyaraka za miradi ya TEHAMA

Mchakato wa kupitia miradi ya TEHAMA ya serikali mtandao unazitaka taasisi za umma kutengeneza nyaraka za miradi ikiwamo mapendekezo ya mradi, nyaraka zinazolezeza uhalali wa mapendekezo ya mradi, ratiba, pamoja na masuala ya kifedha. Hata hivyo, ukaguzi wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA uliofanyika TRC, MSD, na TPA ulibaini kwamba taasisi hizi zimetekeleza miradi mbalimbali bila nyaraka hizo ambazo zinaweza kusababisha utengenezaji wa mifumo isiyoweza kudumishwa, malengo yasiyofikiwa, ucheleweshaji wa mradi, na gharama kubwa ya mradi.

Napendekeza taasisi hizi kuhakikisha zinakua na nyaraka sahihi za miradi kulingana na miongozo ya serikali mtandao.

4.3 Ukosefu wa utaratibu wa kufatilia gharama za kuunda mifumo tumizi

TRC, TANROADS, na NECTA, hazikuwa na utaratibu wa kufuatilia gharama zinazohusiana na ujenzi wa mifumo yao. Ukosefu huu wa utaratibu wa kufatilia gharama unaweza kusababisha kuripoti taarifa zisizokua sahihi za thamani ya mali zisizogusika katika vitabu vya fedha kama inavyotakiwa katika aya ya 55 ya IPSAS 31 mali zisizogusika. Hili linaweza kupotosha uongozi wa taasisi katika mchakato wa kufanya maamuzi.

Ninapendekeza taasisi hizi ziunde utaratibu wa kufuatilia gharama zinazohusiana na utengenezaji wa mifumo yao, ziripoti thamani ya mifumo iliyotengenezwa ndani katika taarifa zao za kifedha, na kuboresha utaratibu wao wa kuhifadhi kumbukumbu.

4.4 Kutokufanya mapitio ya miradi baada ya utekelezaji

Mapitio ya usimamizi wa mradi wa TANROADS yalibaini kwamba hakukuwa na mapitio baada ya utekelezaji kwa miradi minne ilioanzishwa kwenye ujenzi wa mfumo. Nayo ni: mfumo wa kielekitroniki wa usimamizi wa taarifa, programu ya vipimo vya mizani, mfumo wa usimamizi wa matengenezo ya barabara, na mfumo wa taarifa za nyendo za magari yanayopita barabarani. Tatizo hilo hilo lilibainishwa GPSA kwenye mradi wa

Mfumo jumuishi wa usimamizi wa taarifa. Ukoefu wa mapitio kama hayo unazuia taasisi za umma kutambua kama malengo ya mradi yalitimizwa, jinsi mradi ulivyoteklezwa kwa ufanisi, na kupata funzo kwa siku za usoni.

Ninapendekeza GPSA na TANROADS wafanye mapitio ya miradi baada ya utekelezaji ili kuhakikisha malengo ya mradi yanafikiwa.

4.5 Maamuzi yasiyo na tija katika kuunda na kutekeleza mipango ya TEHAMA

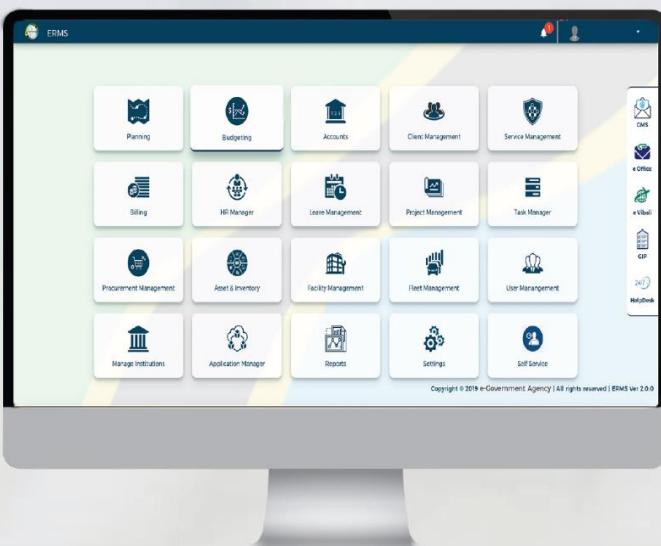
Ukaguzi wa utekelezaji wa mradi wa TEHAMA unaoteklezwa na Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA), ulibaini kuwa mamlaka ilifanya maamuzi yasiyo na tija katika kuanzisha na kusimamia miradi wa TEHAMA kwa usahihi. Mamlaka ilianzisha mradi wa kuboresha mfumo wa Terminal Operating System (TOS) kwa bahari kuu, wakati huohuo ikianzisha mradi wa kukuza mifumo ya Port Operations System (POS) kuchukua nafasi ya TOS. Baadaye, mamlaka pia ilianza kukuza mfumo mwengine wa Port Operations Application System (POAS) kwa operesheni za gati ndogo ‘Lighter Quay’ pekee, lakini kabla ya kukamilisha mradi huo, iliamua kujumisha operesheni za bahari kuu pia kwenye mradi huo.

Hata hivyo, katika mwaka wa fedha 2021/22 uongozi ultangaza zabuni ili kupata mzabuni kwa ajili ya kufufua mradi wa uboreshaji wa TOS kwa Deep Sea na Lighter Quay. Maamuzi haya yamesababisha miradi isiyofanikiwa na kuongezeka kwa gharama za utekelezaji wa miradi kwa Mamlaka ya Bandari.

Napendekeza TPA iusanifu upya mchakato wa mradi, itengeneze Mfumo wa Usanifu wa Taasisi ‘Enterprise Architecture’ na mpango elekezi wa teknolojia kabla ya kufanya maboresho katika mifumo husika.

SURA YA TANO

UFANISI WA UTENDAJI WA
MAMLAKA YA SERIKALI MTANDAO

05

UFANISI WA UTENDAJI WA MAMLAKA YA SERIKALI MTANDAO

5.0 Utangulizi

Mamlaka ya Serikali Mtandao ina jukumu la kusimamia taasisi za umma kutekeleza sheria na miongozo ya serikali mtandao ya upangaji, ununuzi, utekelezaji, utoaji msaada na utunzaji wa miundombinu na mifumo ya TEHAMA.

Sura hii imejikita katika ukaguzi uliofanywa ili kutathmini utendaji wa Mamlaka katika kutekeleza majukumu yake. Matokeo ya ukaguzi yanaonesha maeneo kadhaa yanayohitaji maboresho. Maeneo hayo ni: usimamizi wa utekelezaji wa sheria za serikali mtandao, udhinishaji wa miradi ya TEHAMA, na uidhinishaji wa ununuzi ya mifumo na vifaa kwa taasisi za umma.

5.1 Usimamizi usioridhisha wa utekelezaji wa viwango na miongozo ya serikali mtandao

Mamlaka ya Serikali Mtandao ilishindwa kukamilisha mpango kazi wa kufanya tathmini ya utekelezaji wa sheria, kanuni, na miongozo ya serikali mtandao kwa taasisi za umma katika mwaka wa fedha 2021/22, kwani ilifanya asilimia 30 tu ya tathmini zilizopagwa kufanyika.

Maelekezo kutoka mamlaka za juu na maombi ya tathmini yasiyokua kwenye mpango kazi kutoka kwenye Taasisi za umma yamesababisha Mamlaka kutokamilisha tathmini zilizopo kwenye mpango wake wa mwaka wa fedha 2021/22. Jambo hili lina athari kubwa kwenye ufanisi wa mipango ya Serikali Mtandao na huduma zinazotolewa kwa umma.

Ninapendekeza Menejimenti ya Mamlaka ya Serikali Mtandao iweke utaratibu utakaohakikisha kuwa maagizo kutoka mamlaka za juu na maombi maalumu kutoka taasisi zingine za serikali yanajumuishwa katika mpango wa tathmini ya utekelezaji wa sheria mtandao wa kila mwaka.

5.2 Uhakiki usioridhisha wa mapendekezo ya kufuata viwango na miongozo

Katika mwaka 2021/22, mamlaka ya serikali mtandao ilifanya tathmini ya utekelezaji wa viwango na miongozo ya serikali mtandao kwa taasisi 61.

Hata hivyo, ilifanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa mapendekezo ya tathmini moja tu kati ya 61, ambayo ni sawa na asilimia 1.6 tu ya kaguzi zote zilizofanyika. Hii imesababisha asilimia 98.4 ya kaguzi kutofutiliwa utekelezaji wa mapendekezo yake. Jambo hili ni kinyume na Kanuni ya 36 (3) ya Muongozo wa Jumla za Serikali Mtandao wa mwaka 2020. Ufuatiliaji usioridhisha juu ya utekelezaji wa mapendekezo yaliyotolewa kwa taasisi za umma utasababisha taasisi za umma kutokufuata miongozo na viwango yya serikali mtandao.

Napendekeza mamlaka ya serikali mtandao iboreshe ufuatiliaji wake wa mapendekezo ambayo hutolewa kwa taasisi za umma kwa kutumia mfumo ulio bora. Aidha, mamlaka ya serikali mtandao inapaswa ijumuushe hali ya utekelezaji wa mapendekezo haya katika ripoti yake ya kila mwaka.

5.3 Ukosefu wa ufanisi katika Mapitio na Uidhinishaji wa Miradi ya TEHAMA

Mapitio yangu ya mchakato wa uidhinishaji wa miradi ya TEHAMA unaofanywa na mamlaka ya serikali mtandao yamebaini kuwa miradi 36 kati ya 53 iliidhinishwa baada ya siku 14 za kazi kupita. Miradi 20 imekuwa ikisubiri uidhinishwaji kwa zaidi ya miezi minne, kinyume na kanuni ya 28 ya Kanuni za Serikali Mtandao za mwaka 2020. Ukosefu wa ufanisi katika mchakato wa mapitio na uidhinishwaji wa miradi ya TEHAMA unaweza kuathiri ubora, umuhimu, uendelevu, na thamani ya fedha za miradi, na pia kusababisha kuwapo kwa mifumo inayofanya kazi zinazofanana.

Aidha, ukaguzi ulibaini kuwa mradi mmoja (1) kati ya miradi mitano (5) ya TEHAMA ambayo Mamlaka ilipewa na taasisi za umma kwa ajili ya kuitekeleza ilipitiwa na kuidhinishwa na kitengo cha Mipango na Usimamizi wa Miradi cha Mamlaka.

Napendekeza mamlaka ya serikali mtandao isimamie mchakato wa kukagua na kuidhinisha miradi ili kuhakikisha unafanyika ndani ya muda unaotakiwa kwa mujibu wa Kanuni za Serikali Mtandao pamoja na vigezo vya ukaguzi wa miradi ya TEHAMA ya Serikali. Aidha, ihakikishe miradi yote ya TEHAMA inapitia mchakato wa ukaguzi.

5.4 Msaada duni wa huduma kwa wateja

Mapitio yangu ya Mkataba wa Huduma kwa Wateja wa Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA) umebainisha masuala mawili muhimu ambayo yanahitaji kuangaliwa kwa umakini: Msaada usioridhisha wa huduma kwa wateja, paoja na ufuatiliaji usioridhisha wa uridhishwaji wa wateja kwenye huduma wanazopewa na mamlaka.

Kulikuwa na matukio 216 ambapo mamlaka ilichukua zaidi ya siku 30 kufanya kazi malalamiko ya wateja. Hii ni kinyume na Mkataba wa Huduma kwa Mteja unaoitaka mamlaka kutatua malalamiko ya wateja kati ya saa 72 hadi siku 30. Ucheleweshaji huo wa kutatua malalamiko ya wateja unaweza kusababisha taasisi za umma kuchelewesha utoaji wa huduma kwa wananchi.

Aidha, mamlaka ilishindwa kufanya utafiti wa kuridhika kwa wateja unaotakiwa kufanywa kila mwaka katika mwaka uliofanyiwa mapitio. Jambo hili linakwamisha uwezo wa mamlaka katika kuboresha huduma zake.

Napendekeza Mamlaka ya serikali Mtandao ifanye haya yafuatayo: (a) kufuatilia mara kwa mara na kuhakikisha utatuzi wa matukio yanayoripotiwa kwa wakati na taasisi za umma; (b) kufanya utafiti wa kuridhika kwa wateja kila mwaka na kufuatilia mapendekezo yake.

SURA YA SITA

HITIMISHO

06

HITIMISHO

Matokeo ya ukaguzi yanaonesha hitaji muhimu kwa taasisi za serikali kushughulikia udhaifu na upungufu makubwa katika udhibiti wa mifumo yao na mifumo ya teknolojia ya habari na mawasiliano. Masuala haya yanaweza kusababisha upotevu wa mapato, taarifa potofu za kifedha, madhara kwa wagonjwa na shughuli zinazoweza kuwa za ulaghai.

Ili kuboresha utendaji kazi wao, kupunguza upotevu wa mapato, na kuimarisha uaminifu na sifa zao, mashirika haya lazima yaweke kipaumbele katika kuimarisha udhibiti wa mifumo wao, kupitia upya sera na taratibu zao, na kuweka udhibiti ufaao ili kuhakikisha utiifu wa sheria na kanuni husika.

Vile vile, ni muhimu kushughulikia udhaifu uliobainika katika mifumo ya TEHAMA ya serikali ili kuimarisha uwazi, uwajibikaji na utoaji wa huduma kwa ufanisi. Kuchukua hatua hizi kutasaidia mashirika haya kuondokana na udhaifu wao, kuboresha utoaji wa huduma, na kuimarisha ufanisi wa mifumo ya TEHAMA katika taasisi za umma.

VIAMBATISHO

Kiambatisho I: Viwango vya ufuataji wa miongozo ya serikali mtandao kwa taasisi za Umma

Kipengele cha TEHAMA	Kiwango cha ufuataji na uzingatiaji wa taratibu	Idadi ya taasisi	Taasisi
Usimamizi wa haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo	Daraja 0	4	MIIT, PMO-LYED, NECTA, TRC
	Daraja la 1	3	MLF, MINING COMMISSION, RITA
	Daraja la 2	2	NIMR, JOT
	Daraja la 3	7	TBA, MoCLA, EWURA, WCF, UTT, TCU, MSD
	Daraja la 4	3	TANROADS, TCAA, PO-RALG
	Daraja la 5	2	PSSSF, GPSA
		21	
Usimamizi wa mabadiliko kwenye mifumo ya TEHAMA	Daraja 0	8	MLF, MIIT, PMO-LYED, MINING COMMISSION, TANROADS, RITA, NIMR, TRC
	Daraja la 1	6	TBA, UTT, TCU, NECTA, MSD, JOT
	Daraja la 2	3	TCAA, GPSA, PO-RALG
	Daraja la 4	3	MoCLA, WCF, PSSSF
	Daraja la 5	1	EWURA
		21	
Usimamizi wa matukio ya TEHAMA	Darala 0	8	TBA, MLF, MIIT, MoCLA, PMO-LYED, MINING COMMISSION, TCU, NIMR
	Daraja la 2	4	RITA, JOT, GPSA, TRC
	Daraja la 3	7	EWURA, WCF, UTT, TANROADS, TCAA, NECTA, MSD
	Daraja la 4	1	PO-RALG
	Daraja la 5	1	PSSSF
		21	
Usimamizi wa miundombinu ya TEHAMA	Daraja 0	1	MIIT
	Daraja la 1	1	MINING COMMISSION
	Daraja la 2	2	MLF, TRC
	Daraja la 3	5	TBA, UTT, TCU, MSD, GPSA
	Daraja la 4	5	MoCLA, TANROADS, RITA, NIMR, NECTA

Kipengele cha TEHAMA	Kiwango cha ufuataji na uzingatiaji wa taratibu	Idadi ya taasisi	Taasisi
	Daraja la 5	7	PMO-LYED, EWURA, WCF, TCAA, PSSSF, JOT, PO-RALG
Usimamizi wa uendelezaji wa huduma za TEHAMA		21	
	Daraja 0	6	MLF, MIIT, PMO-LYED, TANROADS, NIMR, TRC
	Daraja la 1	2	NECTA, JOT
	Daraja la 2	8	TBA, MoCLA, MINING COMMISSION, TCAA, RITA, MSD, GPSA, PO-RALG
	Daraja la 3	2	UTT, TCU
	Daraja la 4	2	EWURA, PSSSF
	Daraja la 5	1	WCF
Usimamizi wa mpango mkakati kwa huduma za TEHAMA		21	
	Daraja 0	1	MLF
	Daraja la 1	3	MIIT, TRC, PO-RALG
	Daraja la 2	5	TBA, PMO-LYED, MINING COMMISSION, TANROADS, RITA
	Daraja la 3	4	MoCLA, UTT, NIMR, GPSA
	Daraja la 4	7	EWURA, WCF, TCU, TCAA, PSSSF, NECTA, MSD
	Daraja la 5	1	JOT
Usimamizi wa mifumo		21	
	Daraja 0	2	MLF, NECTA
	Daraja la 1	4	PMO-LYED, RITA, NIMR, TRC
	Daraja la 2	6	MoCLA, MINING COMMISSION, UTT, TCU, MSD, JOT
	Daraja la 3	4	TBA, EWURA, TANROADS, GPSA
	Daraja la 4	3	WCF, TCAA, PO-RALG
	Daraja la 5	1	PSSSF
Usimamizi wa watoa huduma za TEHAMA	N/A	1	MIIT
		21	
	Daraja 0	3	TBA, PMO-LYED, GPSA
	Daraja la 2	1	RITA
	Daraja la 3	7	MIIT, MoCLA, MINING COMMISSION, UTT, TANROADS, NIMR, MSD

Kipengele cha TEHAMA	Kiwango cha ufuataji na uzingatiaji wa taratibu	Idadi ya taasisi	Taasisi
	Daraja la 4	5	MLF, EWURA, TCAA, NECTA, TRC
	Daraja la 5	5	WCF, TCU, PSSSF, JOT, PORALG
		21	

Kiambatisho II: Orodha ya taasisi 21 zilizokuguliwa

Sn	Jina la Taasisi
1	Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa watumishi wa Umma (PSSSF)
2	Baraza la Mitihani la Tanzania (NECTA)
3	Taasisi ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu Tanzania (NIMR)
4	Shirika la Reli Tanzania (TRC)
5	Wakala wa Usajili Ufilisi na Udhamini (RITA)
6	Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini (GPSA)
7	Taasisi ya usimamizi wa Mifuko ya Uwekezaji wa pamoja (UTT)
8	Bohari ya Dawa (MSD)
9	Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS)
10	Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA)
11	Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi (WCF)
12	Mahakama ya Tanzania (JoT)
13	Wakala wa Majengo Tanzania (TBA)
14	Tume ya Vyuo Vikuu Tanzania (TCU)
15	Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)
16	Tume ya Madini
17	Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (PO-RALG)
18	Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara (MIIT)
19	Wizara ya Mifugo na Uvuvi - Sekta ya Mifugo (MLF)
20	Wizara ya Katiba na Sheria (MoCLA)
21	Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na wenye Ulemavu (PMO-LYED)